

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Sociální práce v chráněném bydlení v Domově Kamélie
Křižanov, p. o.**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Jana Horáková

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Motlová, Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem „*Sociální práce v chráněném bydlení v Domově Kamélie Křížanov, p. o.*“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 1.06.2020

.....

Jana Horáková

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Lence Motlové, Ph.D., za odborné metodické vedení, věnovaný čas, trpělivost, cenné rady a přístup. Velice si vážím i přístupu celého kolektivu chráněného bydlení, díky kterému probíhal sběr dat formou přátelského rozhovoru a bez kterého by tato práce nevznikla. Mé poděkování patří i mé rodině, která mi umožnila studium na vysoké škole a spolu s blízkými mi vytvořila zázemí plné podpory.

Sociální práce v chráněném bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o.

Abstrakt

Bakalářská práce na téma Sociální práce v chráněném bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o., se zabývá sociální prací s uživateli s lehkým a středním mentálním postižením v chráněném bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o. V teoretické části je popsáno chráněné bydlení s jeho cíli a zásadami, chráněné bydlení Křižanov, je zde uvedena cílová skupina chráněného bydlení a definováno lehké a střední mentální postižení.

V praktické části je zvolen kvalitativní výzkum. Byla použita výzkumná metoda dotazování a jako technika sběru dat byl vybrán polostrukturovaný rozhovor. Výzkum obsahuje rozhovor s 10 pracovníky v sociálních službách a 1 sociálním pracovníkem.

Cílem bakalářské práce je zmapovat sociální práci s uživateli s lehkým a středním mentálním postižením v chráněném bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o. Dílčím cílem je ozřejmit roli a náplň práce sociálního pracovníka. Druhým dílčím cílem je zjistit, jakým způsobem jsou uživatelé zapojení do rozhodování o využití služby. Třetím dílčím cílem je popsat přínos služby chráněného bydlení.

Z výsledků bylo zjištěno, že sociální pracovník a pracovníci v sociálních službách zastávají stejný přístup, který spočívá v jednotném názoru, díky kterému je mnohem efektivnější dokázat uživateli pomoci v maximální možné míře v jeho samostatnosti a rozvíjení potřebných aktivit a dovedností. Dle celého kolektivu je pozornost zaměřena na všechny možné způsoby nácviku a rozvíjení, a zároveň je kladen důraz i na dohled, který eliminuje rizika neúspěchu na minimum.

Z výsledků vyplynulo, že při zjišťování způsobu zapojení uživatelů do rozhodování o využití služby je primární pro uživatele zvolit si činnost sám, kterou bude vykonávat, nebo mu napomoci, nikoliv rozhodovat za uživatele. Pro získání a trénování dovedností potřebných pro samostatné bydlení i nácvik rozvíjení praktických dovedností spojených s péčí o sebe a údržbou bytu je názorná ukázka prvotním bodem a tím sekundárním je neustálé opakování činností. Uživatel získá návyk, díky kterému pro něj bude snazší začít postupně samostatně bydlet. Co se týče oblasti udržování a vytváření sociálních

vazeb, pak bylo zjištěno, že zájem ze strany uživatelů chráněného bydlení o kulturní akce je vysoký, neboť zde se svými přáteli tráví čas a mohou navazovat nové sociální vazby. Rodinné vazby jsou v mnoha případech pevné, a to i díky návštěvám, a přátelství uživatelů jsou upevňována. Co je prozatím nedostatečné, je uplatnění uživatelů na trhu práce, kdy jsou zaměstnaní pouze dva uživatelé.

Bakalářská práce a její výsledky mohou pomoci dalším sociálním pracovníkům a pracovníkům v sociálních službách, kteří pracují v zařízeních sociální péče s uživateli s mentálním postižením. Bakalářská práce popisuje, co je pro pozitivní výsledky nutné dodržovat a jakým směrem se ubírat, zároveň má donutit sociálního pracovníka zamyslet se nad tím, že jeho práce musí vycházet z jeho přesvědčení, nutí ho přemýšlet, co je přínosné pro uživatele chráněného bydlení a jak důležitý je individuální přístup k těmto uživatelům. Dále bakalářská práce přináší zhodnocení a pohled sociálních pracovníků chráněného bydlení pro Domov Kamélie Křižanov, p. o., a okolí, které stále může mít předsudky vůči těmto zařízením. Tato bakalářská práce může sloužit jako podklad a potvrzení, že správně fungující a naladěný kolektiv je základním kamenem pro efektivní práci.

Klíčová slova

Chráněné bydlení; mentální postižení; uživatel chráněného bydlení; dovednost; samostatnost

Social work in a sheltered housing called “Domov Kamélie Křižanov, p.o.”

Abstract

Bachelor thesis on the topic Social work in sheltered housing in Domov Kamélie Křižanov, p. o. is focused on social work with clients who has either light or medium mental disability and who are also habitants of Domov Kamélie Křižanov, p. o.

The theoretical part describes sheltered housing with all its aims and principals, sheltered housing Křižanov described, clients of sheltered housing and description of light and medium mental disabilities.

In the practical part the qualitative research is selected. Questioning was used as a research metod. Semi-structured interview was used as a data collection technique. In the research I did an interview with ten social services workers and one social worker.

The aim bachelor thesis is to map social work with clients with light and meduim mental disabilities in sheltered housing Kamélie Křižanov, p. o. Partial goal is to describe the role of social worker as well as his job description. The second partial goal is to find out how clients are involed into making decisions about the service they're using. The third partial goal is to determinate the benefits of sheltered housing services.

The results shows that social worker and social services workers is based on unified view. Thanks to this view, it is way much easier to help the client with his indipendence and develop the neccesery activities and skills to the maximal extent possible. According to the whole team in Kamélie Křižanov housing, attention is paid to all possible ways of trainig and development, as well as supervision, which eliminates the risk of failiture to a minimum.

The results further showed that, in identifying how clients are involved in deciding how to use the service, it is primary for clients to choose the activity they will perform themselves, or to assist them, not to make decisions on behalf of clients. Furthermore, to acquire and train the skills needed for independent living as well as to practice the development of practical skills associated with self-care and apartment maintenance, the

demonstration is a priority, then constant repetition of activities. The client will get a habit which will make it easier for the clients to gradually start living independently. To maintain and establish social bonds, interest from users of sheltered housing in cultural events has been found to be high, where they spend time with their friends and can forge new social ties. Family ties are, in many cases, solid through visits, and user friendships are solidified. The only problem persists is getting involved into the labor market, there are only two clients who have a job and, thanks to it, their own income.

Bachelor thesis and its results can help other social workers and social service workers who work in social care facilities with clients with mental disabilities. Bachelor thesis describes what is necessary to obey and which direction to go to have positive results. It also should develop social workers attitude of thinking. His persuasion should depend on what is important for his client, and also how important is an individual attitude. This bachelor thesis brings evaluation and point of view of social workers who work in sheltered housing Domov Kamélie Křižanov, p. o. It also shows how society can still have prejudices against these kind of facilities. This document can be a proof that well-functioning team is the basic circumstance for effective work.

Key words

Sheltered housing; mental disabilities; client of sheltered housing; ability; independence

Obsah

Úvod.....	9
1 Teoretická část.....	10
1.1 Chráněné bydlení	10
1.1.1 Cíle a funkce chráněného bydlení.....	11
1.2 Chráněné bydlení Domov Kamélie Křižanov, p. o.	12
1.2.1 Podmínky a postup poskytování sociální služby v Domově Kamélie Křižanov,p.o.	12
1.2.2 Zásady chráněného bydlení	13
1.2.3 Metody a techniky sociální práce v chráněném bydlení.....	13
1.3 Sociální pracovník v chráněném bydlení	17
1.3.1 Náplň práce sociálního pracovníka.....	17
1.3.2 Role sociálního pracovníka.....	18
1.4 Pracovník v sociálních službách v chráněném bydlení.....	18
1.4.1 Klíčový pracovník v sociálních službách	20
1.4.2 Individuální plánování	20
1.5 Mentální postižení	22
1.5.1 Lehké mentální postižení	22
1.5.2 Střední mentální postižení	23
1.5.3 Těžké mentální postižení	23
1.5.4 Hluboké mentální postižení	23
2 Výzkumná část	25
2.1 Cíl práce	25
2.2 Výzkumné otázky.....	25
2.2.1 Operacionalizace pojmů	26
3 Metodika.....	29
3.1 Výzkumný soubor	29
3.2 Realizace výzkumu	29
3.3 Etické aspekty výzkumu	31
4 Výsledky.....	32

4.1	Sociodemografické údaje	32
4.2	Výsledky vyplývající z polostrukturovaného rozhovoru se sociálním pracovníkem	34
4.2.1	Role sociálního pracovníka v chráněném bydlení	34
4.2.2	Náplň práce sociálního pracovníka v chráněném bydlení	35
4.3	Zapojení uživatelů do rozhodování o využití služby	36
4.4	Přínos služby CHB u uživatelů s lehkým a středním mentálním postižením ..	40
4.4.1	Získání a trénování dovedností potřebných k samostatnému bydlení	40
4.4.2	Nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s péčí o sebe	43
4.4.3	Vytváření a upevňování sociálních a pracovních návyků	45
4.4.4	Nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s údržbou bytu.....	47
4.4.5	Udržování a rozvíjení sociálních vazeb s rodinou, přáteli, vrstevníky, komunitou	49
4.4.6	Využívání veřejných služeb, zájmových, sportovních a kulturních aktivit 51	
4.4.7	Uplatnění na trhu práce	53
4.5	Shrnutí výsledků.....	54
5	Diskuse	56
6	Závěr.....	60
	Seznam použitých zdrojů.....	61
	Seznam příloh	65
	Seznam zkratk	66

Úvod

Bakalářská práce se zabývá sociální prací v chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o. Tímto tématem se snažím poukázat na přínos a další rozvoj uživatelů, kteří mohou pomocí menší skupiny osob rozvíjet své dovednosti, návyky a aktivity, díky nimž mohou svou závislost na jiné osobě minimalizovat.

Bakalářská práce má popsat roli a náplň sociálního pracovníka, který je důležitý v administrativě a komunikaci s odborníky, rodinou a dalšími. V bakalářské práci se zaměřím také na zapojování uživatelů do rozhodování o využití služby a dále zjišťuji přínos služby pro uživatele. Přínos, který uživateli zajistí větší seznámení s okolím, denními povinnostmi a spoluprací uživatelů v chráněném bydlení, ale i mimo něj.

Toto téma jsem si vybrala, jelikož již pátým rokem pracuji s osobami s mentálním postižením. V chráněném bydlení jsem vykonávala odbornou praxi během studia na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Spolupráce a cíl pracovníků v sociálních službách a sociálního pracovníka s uživateli chráněného bydlení mě natolik oslovily, že chci ukázat, jaké jsou možnosti a přínosy chráněného bydlení pro uživatele a odbourat tím strach a předsudky okolí, či samotných pracovníků v pomáhajících profesích. Pracovníci v sociálních službách se často bojí, že je chráněné bydlení velice náročné na údržbu a že se jedná o namáhavou práci. Stává se, že okolí neví, jak se k těmto osobám, tedy uživatelům chráněného obydlí chovat a stále zde existují předsudky z dřívějších dob ohledně komunikace i nabídek práce. Ráda bych poukázala na to, že uživatel je mnohdy více motivovaný, přátelský a jeho posuny jsou natolik výrazné, že podporou individuality jedince s mentálním postižením zajistí pracovníci v sociálních službách a sociální pracovník maximální samostatnost v míře, kterou je uživatel schopný.

Díky položeným rozhovorům je možné tento cíl více prozkoumat a doufám, že v závěru této bakalářské práce nejen naplním stanovené cíle, ale zjistím i další zajímavé skutečnosti, které pomohou lidem uvědomit si, že členové v interdisciplinárním týmu v chráněném bydlení dělají svou práci dobře. Doufám, že díky této práci si pracovníci v pomáhajících profesích uvědomí, že práce v chráněném bydlení je motivující a obohacující, vedení Domova Kamélie Křižanov, p. o., získá zpětnou vazbu a pro okolí bude má práce představovat výzvu k odstranění předsudků a stigmat.

1 Teoretická část

1.1 Chráněné bydlení

Chráněné bydlení je pobytová služba, kde uživatelé v určitém období svého života či celý svůj život tráví čas ve skupinovém, nebo individuálním bydlení (Mahrová et al., 2008). Mimoústavní služba uživatelům poskytuje stravování, pomoc v domácnosti a podporu v dalších činnostech, které uživatelé naplňují, usnadňuje socializaci ve společenském životě, pomáhá zprostředkovat vlastní výdělek, či dostatečně připravit na běžný chod své domácnosti (Matoušek et al., 2010). Mimoústavní služba je doslovně definována v § 51 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, kdy musí chráněné bydlení klientům nabídnout a realizovat:

- a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy;
- b) poskytnutí ubytování;
- c) pomoc při zajištění chodu domácnosti;
- d) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu;
- e) výchovně, vzdělávací a aktivizační činnosti;
- f) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím;
- g) sociálně terapeutické činnosti;
- h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Významným mezinárodním dokumentem se stala také Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením a transformace sociální péče v České republice, dokument Česká republika přijala v právním systému 28. října 2009 (Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením a transformace sociální péče v České republice, 2011). Tento dokument nevytváří žádná nová pravidla, pouze garantuje vyrovnání příležitostí pro osoby s postižením, plné uplatnění všech lidských práv a pomáhá k aktivnímu zapojení do společnosti, pokud stát tato pravidla nesplňuje, má kdokoliv možnost podat stížnost k nejbližšímu soudu (Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením a transformace sociální péče v České republice, 2011).

Zajištění těchto práv je velice důležité z hlediska společnosti, která potřebuje uspokojovat své potřeby, pokud tomu tak není, vede to k závažným konfliktům a destabilizaci celé společnosti, která by mohla vyústit až k nepokojům a vyšším projevům odlišných hodnotových orientací (Matoušek et al., 2010).

Chráněné bydlení se snaží o uspokojování potřeb pomocí tzv. osobní asistence, kdy pracovník sociální péče je 24 hodin denně k dispozici. Pracovník sociální péče napomáhá k urovnávání hodnot společnosti každému uživateli, aby v takto se rozvíjejícím světě měl svůj úhel pohledu, nebyl nikým ovlivněn a mohl se sám rozhodnout, jakými hodnotami svůj život naplní (Gulová, 2011).

1.1.1 Cíle a funkce chráněného bydlení

Hlavním cílem je začlenění uživatelů s mentálním postižením, kde hlavním předpokladem je přítomnost těchto lidí v běžném prostředí – obchody, zaměstnání, dopravní prostředky apod. (Matoušek et al., 2010). Podpora a učení uživatele samostatnosti je důležité už od jeho dětství, do té doby, než je sám schopen se o sebe starat a žít kvalitní život ve společnosti (Matoušek et al., 2010).

Dílními cíli poskytování služby chráněného bydlení jsou:

- a) snižování závislosti a zvyšování zodpovědnost v maximální míře, která je u uživatele možná (rozhodování o svém vlastním životě);
- b) učení vytváření motivace k aktivitám, které uživatele oslovují a jsou potřeba do běžného života, poté vytváření návyků, jak sociálních, tak pracovních;
- c) uplatňování schopností uživatele na trhu práce;
- d) navazovat, zlepšovat a udržovat sociální vazby uživatele s rodinou, přáteli, vrstevníky a komunitou;
- e) aktivní zapojení uživatele do sportovních, zájmových, kulturních aktivit a využívání veřejných služeb pro zlepšení kvality života (Výroční zpráva Domova Kamélie Křižanov, p. o., 2017, 2018).

V sociálním státě by měl být uživateli umožněn zcela klidný pobyt v zařízení bez jakýchkoliv problémů a chyb a měl by zastávat tyto funkce (Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025, 2015):

- a) Aktivizační (podpora k převzetí odpovědnosti za řešení sociální situace)
- b) Ochranná (zejména ochrana práv uživatelů)
- c) Koordinační (zajištění informovanosti, dostupnosti, poradenství v řešení sociální situace)
- d) Kompenzační (vyrovnání nerovností)
- e) Preventivní (předcházení vzniku či prohloubení stavu sociálního vyloučení)

- f) Rehabilitační (kdy prostřednictvím činnosti sociální služby dochází k nápravě nepříznivé sociální situace a člověk se navrácí k běžnému způsobu života, který vedl před jejím vznikem) (Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025, 2015, s.15).

1.2 Chráněné bydlení Domov Kamélie Křižanov, p. o.

1.2.1 Podmínky a postup poskytování sociální služby v Domově Kamélie Křižanov, p. o.

Základními podmínkami pro cílovou skupinu chráněného bydlení domova Kamélie Křižanov, p. o., je dovršení dospělosti osob s lehkým, středním mentálním postižením a schválení žádosti Domovem Kamélie Křižanov. p. o., tj. ředitelkou Domova Kamélie Křižanov, p. o., vedoucím sociálního úseku, vedoucím chráněného bydlení, ordinací (Výroční zpráva Domova Kamélie Křižanov, p. o., 2017, 2018).

Zájem o službu, jednání s Domovem Kamélie Křižanov, p. o., probíhá v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Žádost o poskytování sociální služby podává žadatel (svéprávný), pokud není svéprávný, žádá osoba, která má plnou moc jednání, nebo zákonný zástupce, opatrovník, rodinní příslušníci, pracovník obce, který má rozhodnutí o zastoupení zájemce (Příjem žadatele o službu do zařízení, 2017). *Na posouzení žádosti má zařízení 30 pracovních dní, pokud však nejsou splněny všechny náležitosti, potřebné pro posouzení žádosti (např. doložení dokumentů, lékařských zpráv atd.), je možné tuto dobu prodloužit na 60 pracovních dnů. O této skutečnosti je však nutno písemně či telefonicky informovat žadatele* (Metodika evidence žadatelů zařazených v pořadníku žadatelů do Domova Kamélie Křižanov, p. o., 2016, s. 4).

Po kladném rozhodnutí o žádosti žadatel podepíše smlouvu se zařízením, dnem přijetí již uživatele do zařízení se upřesní dotazy, doplňují se informace, zkontrolují se aktuální údaje, předají se kontakty, popřípadě ukáže cesta do domácnosti, kde bude uživatel žít (Příjem žadatele o službu do zařízení, 2017). Dále uživatel přebírá originál Rozsudku o schválení smlouvy o poskytnutí sociální služby s vyznačením nabytí právní moci, originál rodného listu, originál ustanovení opatrovníka, originál rozhodnutí o důchodovém výměru z ČSSZ, originál sdělení o přijetí příspěvku na péči, originál ZTP/P. (Příjem žadatele o službu do zařízení, 2017).

Poté probíhá adaptační proces, se kterým mu pomáhají pracovníci v sociálních službách, snaží se mu usnadnit přijetí v chráněném bydlení, navozují pocit domova a postupnou komunikací získávají informace pro klíčového pracovníka, který s uživatelem zařízení chráněného bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o., sestavuje individuální plán krátkodobý či dlouhodobý (Merhautová, 2011).

1.2.2 Zásady chráněného bydlení

Základními zásadami chráněného bydlení, kterými se řídí a garantuje tím jedinečnou odbornost, jsou:

- a) dodržování práv uživatelů;
- b) prohlubování odborností pracovního týmu (sociální pracovnice, pracovníků v sociální péči);
- c) respektování jedinečnosti osobností uživatelů;
- d) podporování aktivního způsobu života uživatelů;
- e) podporování života uživatelů v běžné společnosti;
- f) uživatelům se poskytuje míra podpory nezbytně nutná (Výroční zpráva domova Kamélie Křižanov, p. o., 2017, 2018).

Sociální pracovník i pracovník v sociálních službách by mezi své profesní zásady měli s velkou důležitostí zařadit – jednání s uživateli jako dospělými osobami, srozumitelně informovat a ověřovat podané informace, zda jim uživatel rozumí a postupně podle potřeby omezovat rozsah pomoci, aby uživatel dané úkony zvládal sám (Matoušek et al., 2010). Dále efektivně využívat všech možností, které se sociálnímu pracovníkovi nabízí, a tak pomáhat jedinci, avšak nesnižovat možnosti ostatním uživatelům (Sobotka, 2014).

1.2.3 Metody a techniky sociální práce v chráněném bydlení

Sociální pracovník při práci s jednotlivcem, rodinou, skupinou a komunitou používá metody jako způsob, jak získat předem stanoveného cíle prostřednictvím profesionálního přístupu k uživateli (Mátel et al., 2011). Metody sociální práce spojují teorii spolu s metodologií a společně tím dokáží pomoci uživatelům individuálně dle jejich potřeb (Larsson, 2009).

Sociální práce s jednotlivcem

Sociální práce s jednotlivcem je jednou z nejzákladnějších a nejrozpracovanějších metod sociální práce (Žiaková et al., 2011). Hlavním klíčem k úspěchu je individualita, práce s uživatelem probíhá v prostředí, kde se uživatel orientuje (v organizaci, rodinném prostředí, škole apod.), poté je snazší vhlédnout do problému uživatele a uskutečnit trvalé změny (Mahrová, 2008). Uživateli může být poskytnuta psychická podpora, vyjádření zájmu, řešení problému, ventilace uživatelských pocitů, přímé ovlivnění uživatele, prožitky v jeho prostředí (Matoušek, 2012).

I při přijetí uživatele, nebo individuálním plánování se vychází ze sociální práce s jednotlivcem, je zde možno hovořit o pěti základních etapách: sociální evidence a první kontakt, sociální diagnostika, vypracování sociálního plánu, sociální působení, ověřování výsledků/účinnosti organizace (Johnová et al., 2011).

Sociální práce s rodinou

Rodina je nejpřirozenější sociální skupinou schopnou ve vzájemné spolupráci a solidaritě zaručovat péči o své členy a uspokojovat jejich hmotné a duchovní potřeby už od dětství (Hudecová, 2017, s. 21).

O sociální práci s rodinou se začalo hovořit po zjištění, že jedinec je nejvíce ovlivněn rodinou od raného dětství, a proto je potřeba členy rodiny také zapojit a tím zajistit efektivnější intervenci, kdy je možné dále o problému hovořit z více úhlů a tím problém dříve pochopit a vyřešit (Mahrová 2009a).

První kontakt sociálního pracovníka s uživatelem může proběhnout z mnoha důvodů a okolností, které rozhodnou, že sociální službu využijí, nejčastějšími důvody jsou:

- a) rodina nebo její člen sám vyhledá pomoc organizace – neoptimálnější stav, skrze iniciativu a motivaci;
- b) rodina nebo její člen přichází z podnětu jiného subjektu (policie, škola – osoba s mentálním postižením již potřebuje jinou péči) – zde je důležité být s rodinou v kontaktu, zjistit mnoho potřebných informací ke správnému a dlouhodobě pozitivnímu pobytu v chráněném bydlení (Hudecová, 2017).

Poté na řadu přichází metoda sociální práce s jednotlivcem a sociální práce s rodinou, kdy sociální pracovník, klíčový pracovník a pracovník v sociálních službách je primárně v kontaktu s uživatelem, ale s rodinou se setkávají všichni – komunikace

o klientovi, akce organizace, návštěvy apod. (Hudecová, 2017). Důležité pro komunikaci s rodinou je i poskytnutí informací o vazbách mezi uživateli, jaká pozitiva či negativa pobyt v chráněném bydlení uživateli přinesl, jak s uživatelem jednají a jak by doporučili rodině s uživatelem komunikovat (Gulová, 2011).

Sociální práce se skupinou

Život ve skupině vyjadřuje základní lidskou potřebu sdílení, vytváření s ostatními lidmi sociální vztahy, schopnost dávat i brát a učí morální zásady pro všechny členy skupiny (Matoušek et al., 2013). Sociální práce se skupinou je metoda sociální práce, kdy uživatel v malém počtu osob sdílí podobné zájmy, problémy a věnuje se stejným aktivitám, aby dosáhl zvolených cílů se sociálním pracovníkem i bez něj – práce, škola, aktivity apod. (Mátl et al., 2011). Předpokládá se, že jednotliví uživatelé ovlivňují celou skupinu přímo nebo nepřímo, a tím probíhá vzájemná pomoc a učení se novým přístupům a možnostem (Mahrová, 2009a). Sociální pracovníci se podílejí na změnách, kterých chce uživatel dosáhnout, avšak jejich působení je pomáhající, nikoliv nařizovací, jak dojít k cíli (Gulová, 2011). Skupiny se zařazují do nejlepších způsobů poskytování služeb nebo vytváření rozhodnutí, skrze schopnost sdružovat lidi. (Matoušek et al., 2013).

Dle dělení sociální práce se skupinou lze uživatele chráněného bydlení zařadit do několika skupin:

- a) homogenní, jelikož klienti mají stejný cíl, a to samostatnost a začlenění se do společnosti;
- b) svépomocná skupina – vzájemná podpora a motivace uživatelů k dosažení cíle (Matoušek et al., 2013).

Sociální práce s komunitou

Uživatel je po celou dobu v chráněném bydlení úzce spjatý se sociální komunitou, kdy společně sdílí kuchyni, obývací pokoj, zahradu a společně tráví svůj čas (Gulová, 2011). Komunita je postavena na hodnotách jako společné hodnoty, zájmy nebo problémy (Matoušek et al., 2003). V sociální práci s komunitou je sociální pracovník podněcovatelem, kdy jeho úsilí je zakládáno na pomoci většího počtu uživatelů (Řezníček, 1994). Sociální pracovník v sociální práci s komunitou se snaží zapojit všechny uživatele, umí uživatelům naslouchat a je v neposlední řadě uprostřed konfliktů

a napětí (Gulová, 2011). Chráněné bydlení je systém podpory komunitní péče, což znamená poskytovat míru podpory ve správné podobě a ve správný čas, aby klient docílil co největší úrovně samostatnosti a kontroly nad svým životem (Pěč, Probstová, 2009).

Cílem poskytování podpor v rámci komunitní péče je dle Pěče a Probstové (2009):

- a) podpora uživatele s mentálním postižením;
- b) rozvíjení a posilování samostatnosti;
- c) naplňování vlastních potřeb a cílů uživatele;
- d) využívání veřejných míst a služeb;
- e) využívání volného času;
- f) využívání specializovaných zdravotních služeb;
- g) pomoc při uplatňování práv a nároků uživatelů;
- h) pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou;
- i) pomoc při kontaktu s komunitou;
- j) pomoc při řešení obtížných nebo krizových situací;
- k) zajištění sociální pomoci osobám s duševním onemocněním;
- l) prevence sociálně-patologických;
- m) pomoc s komunikací s úřady, samosprávou;
- n) spolupráce s dalšími poskytovateli sociálních a zdravotních služeb.

Součástí komunitní práce je projekt, jehož plánem je uskutečnění cíle, průběh projektu a ukončení projektu, kdy uživatelé jsou schopni činnost vykonávat sami, nebo říci a zdůvodnit svůj názor (Gulová, 2011). Zde je nutné zapojit a upotřebit sociologii, psychologii i sociální práci, všechny tyto obory společně pomohou uskutečnit efektivnější a rychlejší splnění plánu (Křupka et al., 2013). Předpoklad komunitní péče spočívá v myšlence, že žádnou poruchu zdraví, somatickou ani duševní, nelze dobře ovlivnit výlučně medicínskými prostředky, ale naopak lze ji ovlivnit větší rozmanitostí spolupráce zdravotní a sociální služby (Pěč, Probstová, 2009).

Techniky sociální práce

Techniky sociální práce navazují na metody sociální práce, ale jsou konkrétnější, kdy technikou se rozumí osvědčený postup sociálních pracovníků, aby aplikováním techniky dosáhli předem stanovených cílů (Mátel et al., 2011).

Aktivní naslouchání

Specifická komunikační technika, kdy dosáhneme v komunikaci s druhým maximálního vnímání a pozornosti k tomu, co potřebuje a chce sdělit, a kdy naslouchající je schopen zpětné vazby (Kopřiva, 2013). Zpětná vazba odlišuje běžnou komunikaci od aktivního naslouchání (Kopřiva, 2013). Hlavním předpokladem úspěšného aktivního naslouchání je neutrálnost – ač máme nějaké zkušenosti, nepřiručujeme je k problému, situaci (Dupuy, 2013). Při aktivním naslouchání je důležité pozorovat i neverbální komunikaci (Úlehla, 2013). Při komunikaci je možno použít mnoho nástrojů k lepší specifikaci sděleného: povzbuzování (projev zájmu od poslouchajícího), objasňování (upřesnění informací), parafrázování (ověřit sdělené vlastními slovy), reflexe (zrcadlení pocitů, jak vnímám situaci), sumarizace (shrnutí), chválení (musí být specifické na klienta) (Kopřiva, 2013).

Komunitní podpora

Technika, ve které domácnost sdílí uživatel a pracovník v sociálních službách (pracovníci v sociálních službách jsou v chráněném bydlení 24 hodin denně – směnný provoz), čímž si uživatel s mentálním postižením a pracovníci v sociálních službách bez mentálního postižení navzájem dodávají podporu, učí se nové věci a hledají alternativu pro další etapu osamostatnění (Matoušek et al., 2010).

1.3 Sociální pracovník v chráněném bydlení

Sociální pracovník je profesionál s odbornou znalostí sociální práce (Matoušek, 2016). Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, definuje vzdělání potřebné k výkonu práce sociálního pracovníka. Sociální pracovník se dále orientuje v sociálně-správní činnosti (Gulová, 2011).

1.3.1 Náplň práce sociálního pracovníka

Mezi náplně činnosti sociálního pracovníka patří:

- a) sociálně-právní poradenství;
- b) sociální diagnostika;

- c) sociální prevence a ochrana;
- d) sociální intervence (provázení, poradenství, terapie, organizování vyjednávání, trénink);
- e) sociální koncepce;
- f) supervize;
- g) sociální management;
- h) výzkum v sociální práci;
- i) vědecká činnost – rozvoj teorie a metodologie;
- j) vzdělávání a další vzdělávání sociálních pracovníků (Gulová, 2011).

V praxi je náplň individuální podle charakteru zařízení, cíle, stylu vedení organizace a celkového programu, nikdy nebude mít sociální pracovník pouze jednu roli (Matoušek et al., 2012).

1.3.2 Role sociálního pracovníka

Sociální pracovník může zastávat několik rolí:

- a) pečovatel – poskytovatel služeb;
- b) zprostředkovatel služeb;
- c) učitel (cvičitel) sociální adaptace;
- d) poradce nebo terapeut;
- e) případový manažer;
- f) manažer pracovní náplně;
- g) personální manažer;
- h) administrátor;
- i) činitel sociálních změn (Řezníček, 1994).

1.4 Pracovník v sociálních službách v chráněném bydlení

Dle § 51 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů vykonává pracovník v sociálních službách:

- a) přímou obslužnou péči o osoby v ambulantních nebo pobytových zařízeních sociálních služeb spočívající v nácvičku jednoduchých denních činností, pomoci při osobní hygieně a oblékání, manipulaci s přístroji, pomůckami, prádlem, udržování čistoty a osobní hygieny, podpoře soběstačnosti,

- posilování životní aktivizace, vytváření základních sociálních a společenských kontaktů a uspokojování psychosociálních potřeb,
- b) základní výchovnou nepedagogickou činnost spočívající v prohlubování a upevňování základních hygienických a společenských návyků, působení na vytváření a rozvíjení pracovních návyků, manuální zručnosti a pracovní aktivity, provádění volnočasových aktivit zaměřených na rozvíjení osobnosti, zájmů, znalostí a tvořivých schopností formou výtvarné, hudební a pohybové výchovy, zabezpečování zájmové a kulturní činnosti,
 - c) pečovatelskou činnost v domácnosti osoby spočívající ve vykonávání prací spojených s přímým stykem s osobami s fyzickými a psychickými obtížemi, komplexní péči o jejich domácnost, zajišťování sociální pomoci, provádění sociálních depistáží pod vedením sociálního pracovníka, poskytování pomoci při vytváření sociálních a společenských kontaktů a psychické aktivizaci, organizační zabezpečování a komplexní koordinování pečovatelské činnosti a provádění osobní asistence,
 - d) pod dohledem sociálního pracovníka činnosti při základním sociálním poradenství, depistážní činnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, činnosti při zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, činnosti při poskytování pomoci při uplatňování práv a oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Obecnými předpoklady pracovníka v sociálních službách se jistě skrz přímý styk rozumí:

- a) zdatnost a inteligence – pokud chce pracovník v sociální službě pomáhat jiným, musí nejprve akceptovat sebe a rozvíjet svoje znalosti;
- b) přitažlivost – přitažlivost nejen vzhledem, ale i svým chováním a postojem vůči uživateli;
- c) důvěryhodnost – podobnost s přitažlivostí, sociální pracovník má smysl pro čestnost, srdečnost a nezištnost;
- d) komunikační dovednosti – komunikace se bere jako základní pilíř k řešení problému;
- e) zúčastněné naslouchání – porozumění, co uživatel pracovníkovi v sociálních službách sděluje;
- f) empatie – schopnost vcítit se do potřeby uživatele;

- g) emoční inteligence – je to hlubší poznání empatie, pracovník v sociálních službách chápe, co uživatel žádá, přestože uživatel si sám není jistý (Matoušek et al., 2013).

1.4.1 Klíčový pracovník v sociálních službách

Klíčovým pracovníkem je nazýván zaměstnanec poskytovatele, který je na základně zákona o sociálních službách určen každému jednomu uživateli pro individuální plánování průběhu sociální služby a pro hodnocení naplňování osobních cílů (Bobek, Peniška, 2008, s. 115). Při průběhu sociální služby a jeho hodnocení se používá přístup zaměřený na osobu, což je spolupráce s uživatelem, kdy se neopomíjí žádná jeho vlastnost, nesnažíme se ho měnit bez jeho vědomí, ale vycházíme z možností, které tu jsou a s jeho souhlasem se poté plánuje jeho vlastní směr, kterým se při pobytu bude ubírat (Pörtner, 2009).

Na počátku seznámení klíčového pracovníka a uživatele je vždy adaptační proces, kdy klient se přizpůsobuje novému prostředí, tedy adaptace na prostředí – osoby ve službě, celá budova, jeho pokoj, zahrada a další místa, se kterými se uživatel bude denně setkávat, poté vytváření vztahů – s dalšími uživateli chráněného bydlení, s pracovníky služby atd., následně si ke všem těmto aspektům vytváří pocit sounáležitosti (Haičl et al., 2011). Při těchto pocitech uživatele již doprovází klíčový pracovník i ostatní personál, který mu je oporou a získává informace o jeho potřebách, které spolu budou naplňovat pomocí krátkodobých, nebo dlouhodobých cílů, učit se projevoval kladné i záporné pocity, aby nedošlo k jejich potlačení (Pörtner, 2009).

Klíčový pracovník má dále na rozdíl od ostatních pracovníků v sociálních službách povinnosti shromažďovat potřebné dokumenty, listiny a výjimečně i denně potřebné věci, tj. formulář „Úkony péče o vlastní osobu a úkony soběstačnosti“, kopii smlouvy o poskytnutí sociální služby v DKK (k založení pro klienta), inventární číslo pro označení vybraného majetku uživatele, oblečení, obuv (včetně seznamu těchto věcí, pokud není vyhotoven, přebírá zodpovědnost za zhotovení klíčový pracovník), základní hygienické potřeby (Příjem žadatele o službu do zařízení, 2017).

1.4.2 Individuální plánování

Plánováním, při kterém na jedné straně je uživatel služby (klient chráněného bydlení) a na straně druhé klíčový pracovník (zástupce poskytovatele), se zúčastňuje veškerá

kultura, hodnoty a kvalita postupů organizace a pracovního týmu pro co nejlepší individuální posun uživatele (Johnová et. al, 2011). V individuálním plánu se poté přímo pro uživatele uspořádá, kterých cílů chce dosáhnout (Čamský et al., 2011a). Jsou zde rizika velkého výběru možností cílů, které lze stanovit, a proto je postup a plán tak důležitý (Ševčíková, Navrátil, 2010).

Metodika individuálního plánování stanovuje tyto po sobě jdoucí body:

- a) úvodní ustanovení (význam, cíle a principy plánování služby);
- b) vymezení základních pojmů (klíčový pracovník, individuální plán, uživatel);
- c) postup plánování služby s komunikujícími uživateli (postup rozhovoru, fáze rozhovoru, délka trvání);
- d) postup plánování služby s uživateli s obtížemi v komunikaci (popis postupu rozhovoru a metod);
- e) frekvence plánování (jak často je individuální plán obměňuje);
- f) způsob vyhodnocování plánů (průběžné nebo „velké“ zhodnocení);
- g) dokumentace individuálního plánování (veškerá dokumentace individuálního plánování uživatele, jeho pravidla nahlížení a uložení);
- h) podpora klíčových pracovníků, kontrola (pomocí klíčovými pracovníkům podle potřeby);
- i) kontrola (pravidla kontroly a stanovení osob, které kontrolu mohou vykonávat) (Čamský et al., 2011).

Klíčový pracovník by měl vždy vést rozhovor o individuálním plánu v duchu respektu a podpory prospěchu uživatele, používat motivační principy, a to vyjádření empatie (orientace v aktuálních potřebách a hodnotách uživatele), zdůraznění rozporu mezi současným stavem a přáním uživatele (pojmenování nesouladu mezi současným stavem a stavem, kterého chce uživatel dosáhnout bez ironie, poučování a výčitek), vyhýbání se sporům (bez konfliktu nacházet řešení, aby nedocházelo k narušení vztahu mezi uživatelem a klíčovými pracovníkem), nezpochybňování výhrad uživatele (naopak je zahrnout do rozhovoru a hledat společně lepší řešení, jak dosáhnout cíle) a podporu sebevědomí (posilování schopností a dovedností uživatele) (Miller et al., 2013). Hlavní význam a přínos individuálního plánování je zakotven v nastavení standardní kvality sociální služby, a pokud by nastaly změny, pomáhá udržet kvalitu služby (Johnová et. al, 2011).

1.5 Mentální postižení

Mentální postižení se projevuje v závislosti na době svého vzniku, typu, stupni, na struktuře osobnosti i na podmínkách vývoje mentálních funkcí v nedostatečném rozvoji rozumových, řečových, citových a volních vlastností a ve vytváření sociálních vztahů (Arnoldová, 2015, s. 94). U mentálního postižení se dále mohou vyskytovat činitelé, kteří se vyskytují v různé variabilitě a hierarchii, zde je výčet několika z nich: infantilnost osobnosti, pohotovost k neurastickým reakcím, zvýšená potřeba uspokojení a bezpečí, malá přizpůsobitelnost k sociálním a školním požadavkům, hyperaktivita nebo hypoaktivita, lpění na detailech, snížená logická paměť a mnoho dalších činitelů (Černá et al., 2011).

Osobou s mentálním postižením mohou být děti, mladiství a dospělí, jejichž porucha spočívá v chybném vývoji centrálního nervového systému (CNS) v takovém rozsahu, že dochází k poruše mentálních funkcí, k mentálnímu postižení (Arnoldová, 2015). *V rámci zdravotného postihnutia nie je ovplyvnený len jeden orgánový systém, ale postihnutie má vplyv na rozvoj osobnosti človeka s postihnutím a tíže na jeho sociální situáciu, a cez ňu vplýva i na jeho spoločenské postavenie (Vágnerová, 2017, s. 522).* Lze říci, že lidé s mentálním postižením musí vynaložit větší úsilí na učení, porozumění, komunikaci a orientaci (Matoušek et al., 2013). Proto se také často v zahraničí užívá pojem lidé s problémy v učení, nikoliv lidé s postižením (Matoušek et al., 2005). K rozvíjení uživatele s mentálním postižením je nejčastěji využívána metoda práce s jednotlivcem, skrze individuální dobu učení (Solovská et al., 2013). Dle Arnoldové (2015) je mentální postižení rozděleno do čtyř skupin – lehké mentální postižení, střední mentální postižení, těžké mentální postižení a hluboké mentální postižení. V chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov jsou uživatelé s lehkým a středním mentálním postižením.

1.5.1 Lehké mentální postižení

IQ je v rozmezí přibližně mezi 50 až 69 (což odpovídá mentálnímu věku 9 až 12 let, hlavními znaky je lehká mentální subnormalita, lehká slabomyslnost (Arnoldová, 2015). Ztížená situace nastává při nástupu do školy, kdy je nejvíce zřetelný opožděný řečový vývoj, schopnost se vyjadřovat a popisovat své myšlenky (Černá et al., 2009).

Uživatelé s lehkým mentálním postižením potřebují dohled, vedení a zvýšené úsilí ze své strany i osob, se kterými jsou v kontaktu, samostatně zvládají osobní hygienu,

domácí úklid, lehkou práci, jsou méně kritičtí a v důsledku toho snadno ovlivnitelní (Arnoldová, 2015). U těchto uživatelů velice závisí na výchovném prostředí (domov, škola, sociální zařízení, aktivity), kdy po absolvování školy i během ní je uživatel schopen vykonávat jednoduchá zaměstnání a v sociálně nenáročném prostředí se bez omezení a problémů pohybovat (Černá et al., 2009).

1.5.2 Střední mentální postižení

IQ je v přibližném rozmezí hodnot 35 až 49 (což odpovídá mentálnímu věku 6 až 9 let, hlavními znaky je střední slabomyslnost a střední mentální subnormalita (Arnoldová, 2015). U uživatelů se středním mentálním postižením je potřebná celoživotní pomoc (chránění bydlení a zaměstnání), jelikož sebeobsluha, myšlení i řeč jsou výrazně omezeny (Vančová, 2009).

Zejména naučit ve škole psaní, čtení, počítání je velice náročné i v nejzákladnějších podobách (Arnoldová, 2015). *Řeč je jednoduchá a obsahově chudá i v dospělosti, někdy dokonce zůstává na nonverbální úrovni* (Černá et al., 2009). Pro uživatele je doporučená jednoduchá manuální práce s dohledem (je to bezpečné pro uživatele i okolí) (Arnoldová, 2015).

1.5.3 Těžké mentální postižení

IQ je v přibližném rozmezí hodnot 20 až 34 (což odpovídá mentálnímu věku 3 až 6 let) (Arnoldová, 2015). Již v předškolním věku lze pozorovat opoždění psychomotorického vývoje, uživatelé nejsou schopni samostatné obsluhy (hygiena, strava musí být speciálně upravena, oblékání apod.), řečový vývoj stagnuje (je vzácné slyšet od uživatele jednotlivá slova) (Vančová, 2009). Mezi hlavní znaky těžkého mentálního postižení patří těžká slabomyslnost, těžká mentální subnormalita, dále znaky, které se objevují i u středního mentálního postižení, ovšem úroveň schopnosti je nižší a výraznější, nejčastěji u poruchy hybnosti (Arnoldová, 2015).

1.5.4 Hluboké mentální postižení

IQ je v nejvyšší možné hodnotě 20 (což odpovídá mentálnímu věku pod 3 roky) (Arnoldová, 2015). Pomoc je nutná i v nejzákladnějších životních úkonech (Černá et al., 2009). Uživatel je nevzdělatelný a nevychovatelný, nerozumí většině pokynů okolí

(Arnoldová, 2015). U uživatele je běžná hyperaktivita, agresivita, často uživatelé hýkají, objevují se stereotypy (kývavé pohyby), špatná motorika (Arnoldová, 2015).

2 Výzkumná část

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zmapovat sociální práci s uživateli s lehkým a středním mentálním postižením v chráněném bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o.

Prvním dílčím cílem je ozřejmit roli a náplň práce sociálního pracovníka.

Druhým dílčím cílem je zjistit, jakým způsobem jsou uživatelé zapojeni do rozhodování o využití služby.

Třetím dílčím cílem je popsat přínos služby chráněného bydlení u uživatelů s lehkým a středním mentálním postižením z pohledu pracovníků (sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách) v následujících oblastech:

- a) získání a trénování dovedností potřebných k samostatnému bydlení;
- b) nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s péčí o sebe;
- c) vytváření a upevňování sociálních a pracovních návyků;
- d) nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s údržbou bytu;
- e) udržování a rozvíjení sociálních vazeb s rodinou, přáteli, vrstevníky, komunitou;
- f) využívání veřejných služeb, zájmových, sportovních a kulturních aktivit;
- g) uplatnění klientů na trhu práce.

2.2 Výzkumné otázky

Vzhledem ke stanoveným cílům bakalářské práce je stanovena hlavní výzkumná otázka a 3 dílčí výzkumné otázky.

HVO: V čem spočívá sociální práce v chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o.?

Dílčí výzkumné otázky

DVO₁: Jaká je role a náplň práce sociálního pracovníka v chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o.?

DVO₂: Jakým způsobem jsou uživatelé zapojeni do rozhodování o využití služby v chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o.?

DVO₃: Jaký je přínos pro uživatele služby chráněného bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o., z pohledu sociálního pracovníka a pracovníků v sociálních službách?

2.2.1 *Operacionalizace pojmů*

Uživatel s lehkým mentálním postižením: osoba s IQ v rozmezí přibližně mezi 60 až 69, která potřebuje dohled, vedení či pomoc, je snadno ovlivnitelná jinou osobou, avšak zvládá samostatně osobní hygienu, domácí úklid a lehkou práci (Arnoldová, 2015).

Uživatel se středním mentálním postižením: osoba s IQ v rozmezí hodnot přibližně 35 až 49, která potřebuje celoživotní pomoc v sebeobsluze a pro niž je velice náročné čtení, psaní, počítání (Arnoldová, 2015).

Přínos chráněného bydlení: nově nabyté znalosti, dovednosti, aktivity a sociální vazby uživatele, které získal nově v chráněném bydlení a které rozšířily uživateli míru samostatnosti či možnosti využití svého času (Matoušek et al., 2010).

Uživatel chráněného bydlení: osoba s lehkým nebo středním mentálním postižením, která využívá pobytové služby chráněného bydlení a primárně má uzavřenou smlouvu s Domovem Kamélie Křižanov, p. o., o poskytování sociální služby (Příjem žadatele o službu do zařízení, 2017).

Chráněné bydlení: zařízení, které poskytuje pobytovou službu a uživatel zde během svého pobytu rozvíjí své dovednosti pro posilování své samostatnosti (Mahrová et al., 2008).

Role sociálního pracovníka: jednotně pojmenované kompetence, které má sociální pracovník a pomocí níž v daném okamžiku může rozhodovat nebo pomoci zájemci o službu, uživateli či pracovníkům v sociálních službách., např.: zprostředkovatel služeb, poradce (Řezníček, 1994).

Náplň práce: sjednaný druh práce, který bude dle pracovní smlouvy zaměstnanec vykonávat (Gulová, 2011).

Funkce: postoj k řešení situace sociálního pracovníka / pracovníka v sociálních službách, který je v danou chvíli potřebný (pečovatel, poradce, zprostředkovatel služby) (Matoušek et al., 2010).

Zapojení uživatelů: aktivní a přímá spolupráce klientů se sociálním pracovníkem / pracovníkem v sociálních službách, kdy klient má možnost se činnost naučit a poté činnost sám vykonávat.

Dostačující: míra, kdy klient již potřebnou aktivitu dokáže ovládat sám (klient je nezávislý, míra je u každého klienta subjektivní).

Pravidla: směrnice, která je stanovena morálně nebo smlouvou s cílem vzájemné úcty a udržení pořádku v chráněném bydlení.

Schopnost samostatného bydlení u osob s mentálním postižením: uživatel, který díky svým nabytým dovednostem a schopnostem dokáže sám zabezpečit své potřeby a přání.

Získání dovedností: nabytí nové vlastnosti/činnosti, kterou je klient schopen sám používat (Matoušek et al., 2010).

Nácvik dovedností: procvičování dovednosti, kterou chce klient ve svém životě ukotvit a již je schopen sám vykonávat (Matoušek et al., 2010).

Trénování dovedností: zlepšení se v nově nabyté vlastnosti/činnosti, kterou se sociálním pracovníkem nebo pracovníkem sociální práce trénuje, dokud si není plně jistý.

Upevňování návyků: dlouhodobý nácvik činností, který po individuálním čase osoba vykoná automaticky a zařadí do svých denních činností, aktivit.

Podporování: sociální pracovník nebo pracovník sociální péče se slovně snaží klienta povzbuzovat, aby dokončil cílenou činnost/záměr.

Udržování sociálních vazeb: pravidelné setkávání a komunikace se svými přáteli, rodinou a vrstevníky, nejedná se pouze o přímé setkání, ale i pomocí technických zařízení a dopisů.

Využívání veřejných služeb: zapojení uživatelů do běžného používání veřejné dopravy, nákupu, návštěva veřejných akcí.

Uplatnění uživatelů chráněného bydlení na trhu práce: uživatel, který své dovednosti a schopnosti dokáže dlouhodobě prosadit v práci, kde je zprostředkovatelem chráněného bydlení a kdy má se zaměstnavatelem uzavřenou pracovní smlouvu.

3 Metodika

Pro naplnění hlavního cíle a třech dílčích cílů byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, v rámci které byla využita metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Kvalitativní strategie je charakteristická svou pružností a nepředvídatelnými výsledky, které jsou subjektivní, jelikož je omezený počet komunikačních partnerů a výzkum se zjišťuje na jednom místě, tím vzniká i problém se zobecňováním výsledků (Hendl, 2016). Tento autor uvádí, že velikou předností kvalitativního výzkumu je získání detailních informací, možnost reakce na komunikačního partnera a hledání příčinné souvislosti. Při kvalitativní výzkumné strategii je nejčastěji používána metoda dotazování (Miovský, 2006). Dle Hendla (2016) lze kombinovat metodu dotazování s dalšími typy – rozhovor, dotazník, škála.

Polostrukturovaný rozhovor, (příloha 1, 2), se považuje za zlatý střed, skrze připravenou kostru otázek, avšak je možné se doptávat a získat plynule další informace, které jsou pro výzkum důležité a otázky nejsou připraveny (Hendl, 1999). Hendl (2016) je také přesvědčen, že při rozhovoru je možné využít i techniku hlasitého myšlení, díky níž člověk může při rozhovoru získat další potřebné informace.

3.1 Výzkumný soubor

Rozhovor byl proveden s 1 sociálním pracovníkem a s 10 pracovníky v sociálních službách v chráněném bydlení Křižanov, (tabulka 1), které je nedílnou součástí Domova Kamélie Křižanov, p. o. Komunikační partneři byli vybráni účelovým kvótním výběrem. Kvótou pro výběr byl: pracovníci v sociálních službách, sociální pracovník, souhlas se zapojením do výzkumu a délka praxe v zařízení minimálně 1 rok.

Dle Hendla (2016) je při výběru výzkumného souboru důležité si klást základní otázky, které nám pomohou se ujistit, že výzkumní partneři jsou pro náš výzkum vhodné, a to otázkami: proč je volíme, zda tyto objekty zkoumání propojím s výzkumnou otázkou, zda je výběr vhodný s ohledem na čas, peníze a dosažitelnost atd.

3.2 Realizace výzkumu

Pro vypracování teoretické části jsem studovala nejen odbornou českou a zahraniční literaturu, ale seznámila jsem se i s metodikami zaměřenými na poskytování sociální služby v Domově Kamélie Křižanov, p. o. Tyto metodiky byly mimo jiné zásadní pro vytváření otázek obsažených v polostrukturovaném rozhovoru, který byl určen pro

sociálního pracovníka a pracovníky v sociálních službách. Vytvořila jsem tedy dva druhy Záznamových archů pro polostrukturovaný rozhovor, (příloha č. 1, příloha č. 2).

Před zahájením výzkumu jsem nejprve oslovila ředitelku Domova Kamélie Křižanov, p. o., a požádala ji o schůzku, abych získala její souhlas s realizací výzkumu. Pro ředitelku zařízení, sociálního pracovníka i pracovníky v sociálních službách jsem vypracovala Informovaný souhlas, (příloha č. 3), který obsahuje důležité informace týkající se výzkumu. Se zapojením do výzkumu souhlasili všichni oslovení pracovníci a během polostrukturovaného rozhovoru byli velice vstřícní a ochotní zodpovědět všechny mé otázky.

Po zahájení samotného výzkumu jsem docházela do chráněného bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o. Zde jsem po dobu dvou měsíců, a to listopadu 2019 a prosince 2019, od sociálního pracovníka a pracovníků v sociálních službách po individuální domluvě získávala potřebné informace. Délka rozhovoru se sociálním pracovníkem byla přibližně 75 minut a s pracovníky v sociálních službách rozhovor probíhal v rozmezí 30–40 minut. Domluva nebyla nikterak složitá z důvodu dřívější praxe v chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o, čemuž odpovídala i délka rozhovorů. Sociální pracovník i pracovníci v sociálních službách byli otevření dodatečným otázkám a následnému vysvětlování svých odpovědí, které byly přínosné pro výzkumnou část. S rozhovory souhlasili všichni pracovníci v sociálních službách a při rozhovorech byli velice vstřícní a komunikativní.

Analýza dat a jejich zpracování proběhlo od února do dubna 2020. V dubnu 2020 byly vytvářeny poslední detaily a v květnu 2020 proběhl tisk bakalářské práce. Zpracování dat probíhalo formou myšlenkové mapy. Dle Buzana et al. (2011) je myšlenková mapa vhodná pro zvýraznění důležitých souvislostí a názorných zobrazení, které jsou zřetelnější než v souvislém textu.

V myšlenkové mapě jsou zvýrazněny červenou barvou nejdůležitější odpovědi od sociálního pracovníka a pracovníků v sociálních službách. Tyto odpovědi nejsou znázorněny náhodně, nýbrž dle jejich pořadí. Zvýraznění je pak dále vysvětleno v textu pod příslušnou myšlenkovou mapou.

Hlavní i dílčí výzkumné otázky byly shrnuty do jedné myšlenkové mapy a poté v následujícím textu vysvětleny a doplněny všechny informace, které byly zásadní.

3.3 Etické aspekty výzkumu

Každý výzkum musí dodržovat etické rozměry kvalitativního výzkumu a odvíjet se dle obecných principů, které jsou definovány v etických zásadách chování. Dle Miovského (2006) má každý účastník výzkumu pravomoc získat informace, ohled, právo na ochranu informací o účastnících výzkumu a soukromí, právo odstoupit od výzkumu.

Při kvalitativním výzkumu je důležitá důvěrnost a poučený souhlas, který má každý účastník výzkumu právo podrobně si přečíst, dotázat se na nejasnosti a po ukončení výzkumu má právo na poskytnutí výsledků z uskutečněného výzkumu. Z tohoto důvodu jsem tedy nejprve seznámila ředitelku Domova Kamélie Křižanov, p. o., s cíli a průběhem výzkumu, a následně jí předložila k prostudování a podpisu Informovaný souhlas, (příloha č. 3). Poté byli s tímto Informovaným souhlasem seznámeni pracovníci v sociálních službách a sociální pracovník, kteří byli do výzkumu zařazeni. Všichni komunikační partneři byli ubezpečeni nejen o důvěrnosti informací, ale i o následném postupu týkajícím se zpracování poskytnutých informací. Po ukončení polostrukturovaných rozhovorů jsem všem komunikačním partnerům nabídla možnost zaslání bakalářské práce a jejích výsledků buď v tištěné či elektronické podobě.

4 Výsledky

4.1 Sociodemografické údaje

Tabulka 1: Základní údaje o komunikačních partnerech

Komunikační partneri	Věk	Délka praxe v pomáhající profesi	Délka praxe v chráněném bydlení Domova Kamélie Křížanov, p. o.
SP	36 let	12 let	2 roky
PSS1	42 let	4 roky	4 roky
PSS2	43 let	15 let	4 roky
PSS3	49 let	18 let	4 roky
PSS4	31 let	4 roky	4 roky
PSS5	48 let	23 let	2 roky
PSS6	57 let	5 let	5 let
PSS7	49 let	23 let	4 roky
PSS8	29 let	4 roky	4 roky
PSS9	55 let	6 let	6 let
PSS10	36 let	8 let	6 let

Zdroj: vlastní výzkum

Pro odlišení komunikačních partnerů byly použity údaje o věku, délka praxe v pomáhající profesi a délka praxe v chráněném bydlení Domova Kamélie Křížanov, p. o., (tabulka 1).

Polostrukturovaného rozhovoru se účastnily pouze ženy, které absolvovaly střední školu se sociálním zaměřením, ale i bez sociálního zaměření. Tito pracovníci v sociálních službách doplnili své vzdělání o kurz pracovníka v sociálních službách a následně se účastní školení a dalších vzdělávacích akcí Domova Kamélie Křížanov, p. o. Výjimkou je sociální pracovník, který má vysokoškolské vzdělání sociálního zaměření, které je i podmínkou pro funkci sociálního pracovníka.

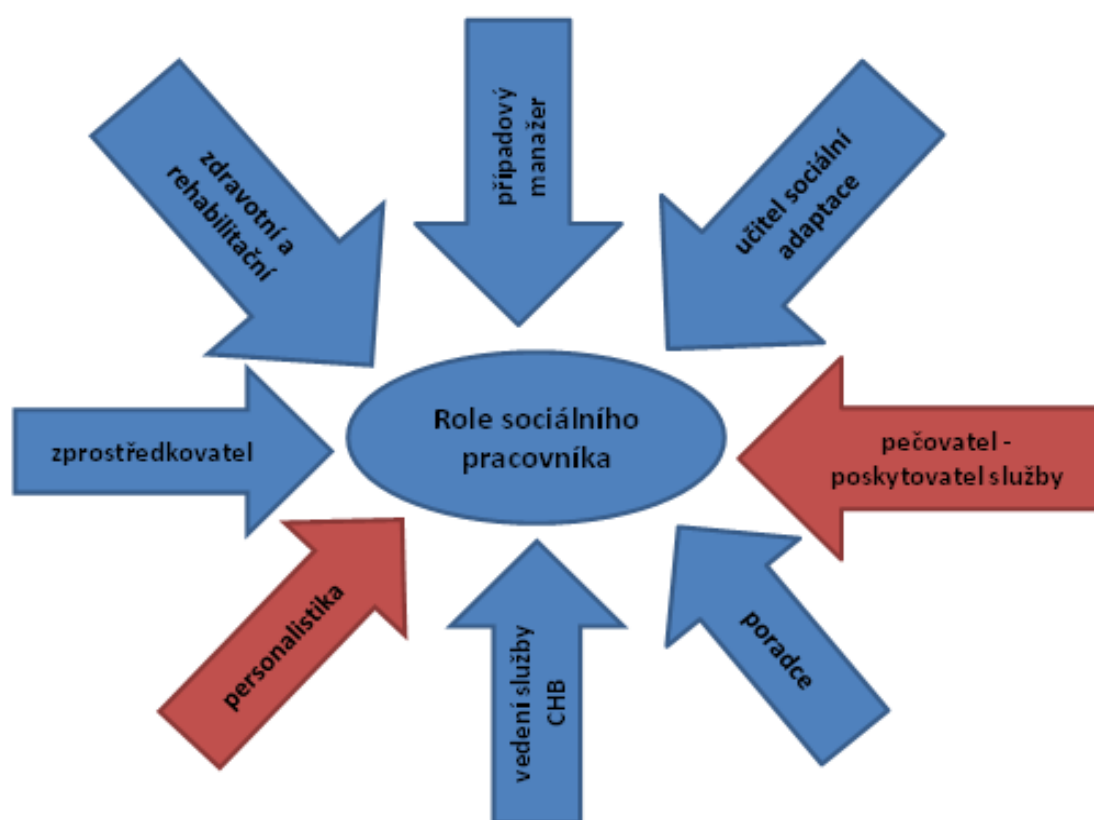
Pro odlišení komunikačních partnerů jsem použila zkratky (SP, PSS1, PSS2, PSS3, PSS4, PSS5, PSS6, PSS7, PSS8, PSS9, PSS10).

4.2 Výsledky vyplývající z polostrukturovaného rozhovoru se sociálním pracovníkem

SP formou rozhovoru odpovídal na otázky, které se týkaly jeho role a náplně v chráněném bydlení. Polostrukturovaný rozhovor obsahoval 4 podotázky, které konkretizovaly jeho výkon práce a co považuje za zásadní ve svém postavení v chráněném bydlení.

4.2.1 Role sociálního pracovníka v chráněném bydlení

Schéma 1: Role sociálního pracovníka v chráněném bydlení

Zdroj: vlastní výzkum

Schéma 1 ukazuje, jak sociální pracovník své role postupně vyjmenovával v chráněném bydlení. Postupně se dostal k otázce, která jeho role je podle jeho uvážení nejdůležitější. Jeho odpověď byla personalistika a pečovatel – poskytovatel služeb, (schéma 1). „Jako vedoucí chráněného bydlení je nutné dodržovat standardy uživatelů a pečovat o jejich zdraví, teprve poté mohou použít ostatní role k docílení maximální péče a spokojenosti uživatele. Dále personální manažer, jelikož dobře naladěný tým je stěžejní, ale velmi

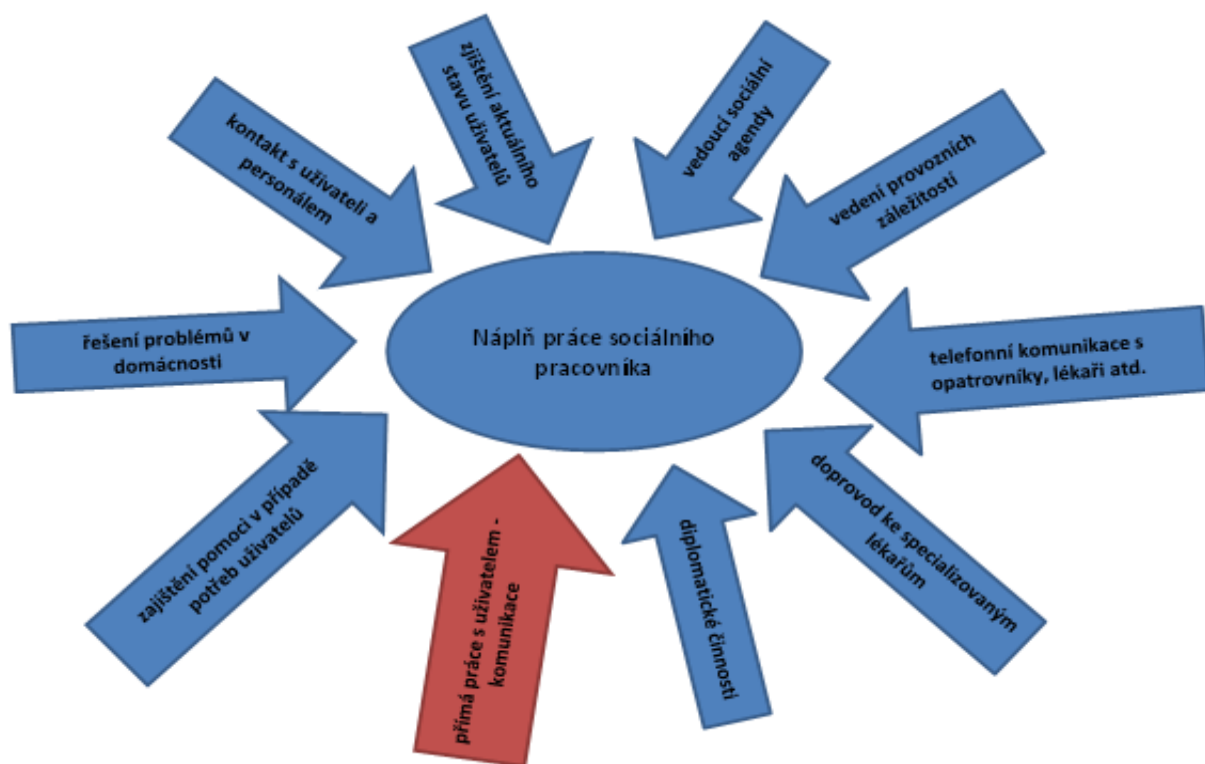
důležitý skrze kvalitu péče a klidný průběh služby pracovníků v sociálních službách,“ vysvětlil své tvrzení SP.

Další role, které sociální pracovník vyzdvihl, ale neuvedl jako nejdůležitější, je učitel sociální adaptace. Sociální pracovník hovořil o sociální adaptaci jako klíči k osamostatnění a možnosti uživatele se co nejvíce osamostatnit a vést co nejkvalitnější život bez pomoci druhého. Pro sociální adaptaci je možné použít synonymum učení. SP uvedl: „*Sociální adaptace je učení se novým věcem a přizpůsobení se vnějšímu světu.*“

Jako další své role sociální pracovník vyjmenoval případový manažer – nutné vyřešení situace v daný moment, poradce – pomoc při řešení situace, vedení služby chráněného bydlení, zprostředkovatel služeb – komunikace mezi chráněným bydlením a uživatelem, popřípadě zákonným zástupcem uživatele služby, zdravotní a rehabilitační záležitosti – zprostředkování a komunikace s lékaři a rehabilitačními pracovníky, a nakonec vedení služby chráněného bydlení, což je základní role sociálního pracovníka, aby chráněné bydlení nabízelo co nejkvalitnější služby.

4.2.2 *Náplň práce sociálního pracovníka v chráněném bydlení*

Schéma 2: Náplň práce sociálního pracovníka v chráněném bydlení

Zdroj: vlastní výzkum

Schéma 2 znázorňuje vyjmenovanou náplň práce sociálního pracovníka. Nejdůležitější náplň dle jeho názoru je přímá práce s uživatelem – komunikace. Sociální pracovník k tomu sděluje: *„Tuto náplň vnímám jako nejdůležitější skrze uživatele, pro ně tu přece jsme.“*

Sociální pracovník uvedl, že se věnuje „diplomatickým“ činnostem a vysvětlil tyto aktivity: provedení chráněným bydlením zájemci o službu, zastupování pracovníků v sociálních službách na společenských událostech kraje Vysočina a uvítání návštěv z vyšších pozic Domova Kamélie Křižanov a široké veřejnosti při dni otevřených dveří.

Mezi další činnosti své náplně práce sociální pracovník vyjmenoval: zajištění pomoci v případě potřeb uživatelů, řešení problémů v domácnosti vč. oprav v chráněném bydlení, neshod mezi uživateli apod., kontakt s uživateli a personálem, vedení provozních záležitostí, tj. finance na potraviny, pochutiny, výlety atd., zjištění aktuálního stavu uživatelů, telefonní komunikace s opatrovníky, lékaři atd., doprovod ke specializovaným lékařům. Ke všem těmto činnostem SP sdělil: *„Tato práce je hlavně o komunikaci, sdělení jasných informací, ale zároveň na vzájemné shodě s uživateli, rodinami uživatelů a pracovníků v sociální péči. Oni tráví s uživateli nejvíce času, a proto je nutné jít ve vzájemné shodě.“*

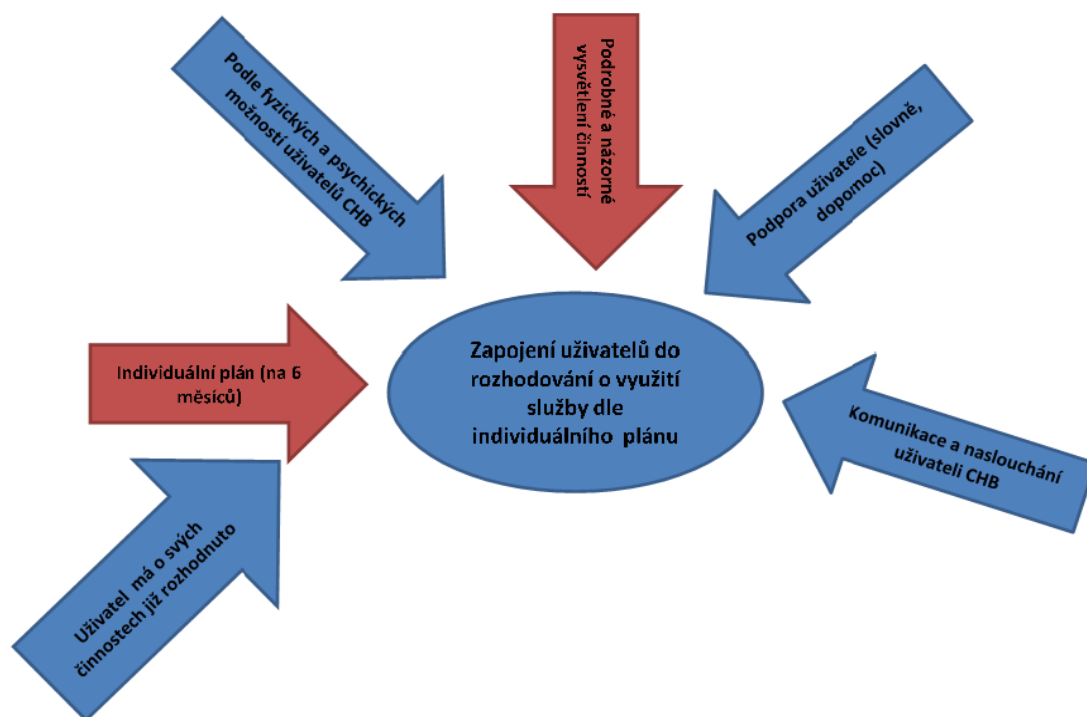
K činnosti vedení sociální agendy sociální pracovník uvedl, že je důležitá orientace v programu CYGNUS2, ve kterém se zapisují důležité informace o uživateli, je to každodenní zápis o jeho pobytu v chráněném bydlení, a dále schopnost pečlivého ukládání v tištěné verzi, jelikož je nutné obojí. Do sociální agendy patří celkový soupis a charakteristické vlastnosti klienta, jeho zdravotní stav a soupis finančního a hmotného depozita. SP ozřejmil: *„Uživatel musí mít vše aktualizované dle aktuálních dat a informací. Je nutné vše okamžitě aktualizovat a tím usnadnit i práci a předávání informací lidem, kteří s uživatelem přichází do kontaktu.“*

4.3 Zapojení uživatelů do rozhodování o využití služby

Zapojení uživatelů do rozhodování o využití služby tvořilo často stěžejní část rozhovoru. Z rozhovorů vyplynulo, že zapojit uživatele do rozhodování lze dle individuálního plánu, (schéma 3), což znamená dle uživateleova vysloveného přání. PSS3 uvedl: *„V individuálním plánu se často objevují činnosti, jako je vaření, praní a další činnosti, které je také podle mého názoru pojmout jako využití služby. Často je třeba uživatele více motivovat k těmto činnostem, pokud jeví alespoň malý náznak zájmu*

o učení se, je to polehčující pro nás oba.“ Při tomto druhu zapojení je již uživatel sám pevně rozhodnut, že se bude činnosti učit nebo dále rozvíjet.

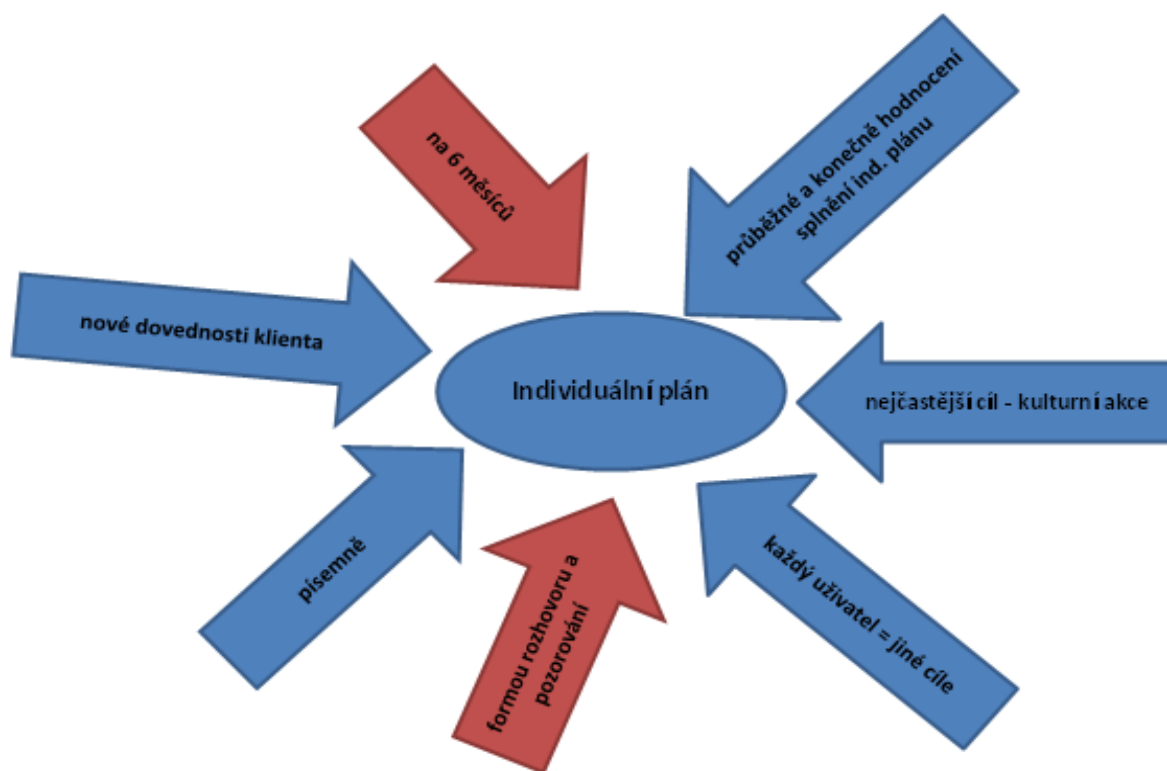
Schéma 3: Zapojení uživatelů do rozhodování o využití služby dle individuálního plánu

Zdroj: vlastní výzkum

Při rozhovoru pracovníci v sociálních službách postupně rozvedli detaily individuálního plánu, kdy na odpovědích se shodli všichni pracovníci v sociálních službách, (schéma 4), individuální plán se sestavuje na 6 měsíců, informace pracovníci v sociálních službách získávají formou rozhovoru a pozorování. PSS4 podotkl: „*Nejčastěji jsou to nové dovednosti, ne staré, které by chtěli uživatelé trénovat, dál aby si uživatel činnost zvolil sám nebo za pomoci nás, ale vždy dle svého konečného úsudku.*“

Schéma 4: Individuální plán

Zdroj: vlastní výzkum

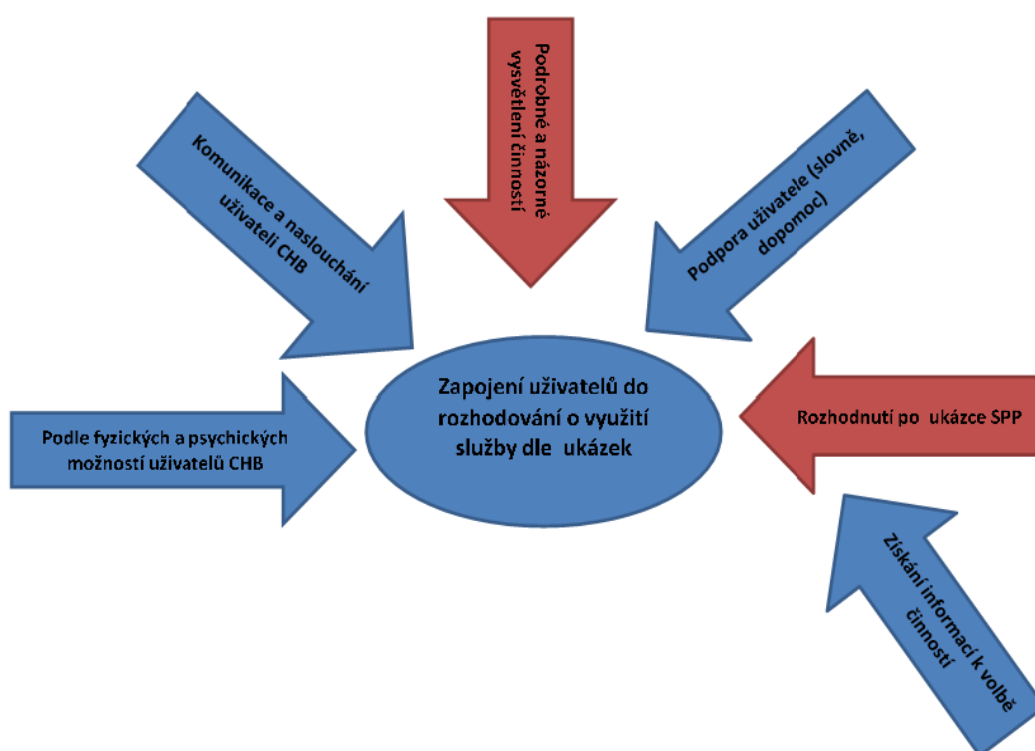
Individuální plán se sestavuje písemně, po 6 měsících se zhodnotí celý za přítomnosti uživatele a formou rozhovoru si spolu určí, které body v individuálním plánu byly splněny a které by mohly nadále pokračovat v dalších 6 měsících. „Uživatelé nezávislé na sobě si do plánu přejí kulturní akce, to je náš takový záchytný bod, pokud uživatel o nic jiného nemá zájem,“ uvedl PSS8.

Z rozhovoru vyplynulo, že nejčastějšími body individuálního plánu uživatelů jsou: výlety, dovybavení domácnosti, koncerty, plesy, oslavy, mše svaté, vaření, úklid svého pokoje, učení hodin, používání elektrospotřebičů, rozvoj motoriky, ale dokonce i rybaření.

Pracovníci v sociálních službách se snaží zapojit uživatele do rozhodování nejen dle individuálního plánu, ale také tím, že je zapojí do chodu domácnosti denními činnostmi, tím, že každému uživateli ukážou, co během dne může v chráněném bydlení vykonávat, čímž se učí a rozvíjí své dovednosti, (schéma 4). „Při tomto rozhodování nejprve uživateli ukazujeme, jaké činnosti jsou možné vykonávat, a teprve poté si sám uživatel

rozhodne, co ho opravdu zajímá.“ vysvětlil své tvrzení PSS6. PSS8 k tomuto dodal: „Činnosti, které uživatel ukazuje, nejsou pouze práce okolo chráněného bydlení, ale může to být činnost jako šití, hraní na hudební nástroj, finanční gramotnost a další.“ K tomuto způsobu zapojení je důležité získání informací k volbě činností. Všichni pracovníci v sociálních službách uvedli, že získávají informace při plynulém přátelském rozhovoru, a dle těchto informací pak postupují a nabízejí uživateli činnost, o kterou sám projevil zájem.

Schéma 5: Zapojení uživatelů do rozhodování o využití služby dle ukázek

Zdroj: vlastní výzkum

Společným faktorem obou skupin rozdělení je zásadní podrobné vysvětlení a názorné vysvětlení činností, (schéma 3 a 5), které lze porovnat. Je to způsob, jak neefektivněji uživateli ukázat činnost, názorná ukázka urychlí jeho rozhodnutí, zda o činnost má zájem, či nikoliv. U individuálního plánu jeho rozhodnutí podpoří.

Dalšími společnými faktory, které určují, které činnosti uživatel může vykonávat, jsou jeho fyzický a psychický stav. PSS4 zmínil: „Každý uživatel je jinak fyzicky a psychicky

odolný vůči stresu. Dále každá aktivita je jinak časově náročná. Například uživatel, který má hodně dioptrií, nebude ukazovat šití a háčkování.“

K zapojení uživatele do rozhodování slouží primární komunikace a naslouchání a dále podpora především slovem. SP uvedl: *„Uživatel sděluje svá přání a potřeby především klíčovým pracovníkům nebo mně. Poté po společné poradě je využití služby pro určeného uživatele kompletní, a tím je jeho náplň dne efektivní k učení a rozvíjení.“*

PSS 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9 se shodli, že primární je uživatelův individuální plán a postupují dle něj, pokud ovšem uživatel není rozhodný, nabízejí uživateli činnosti dle svého uvážení a získaných informací.

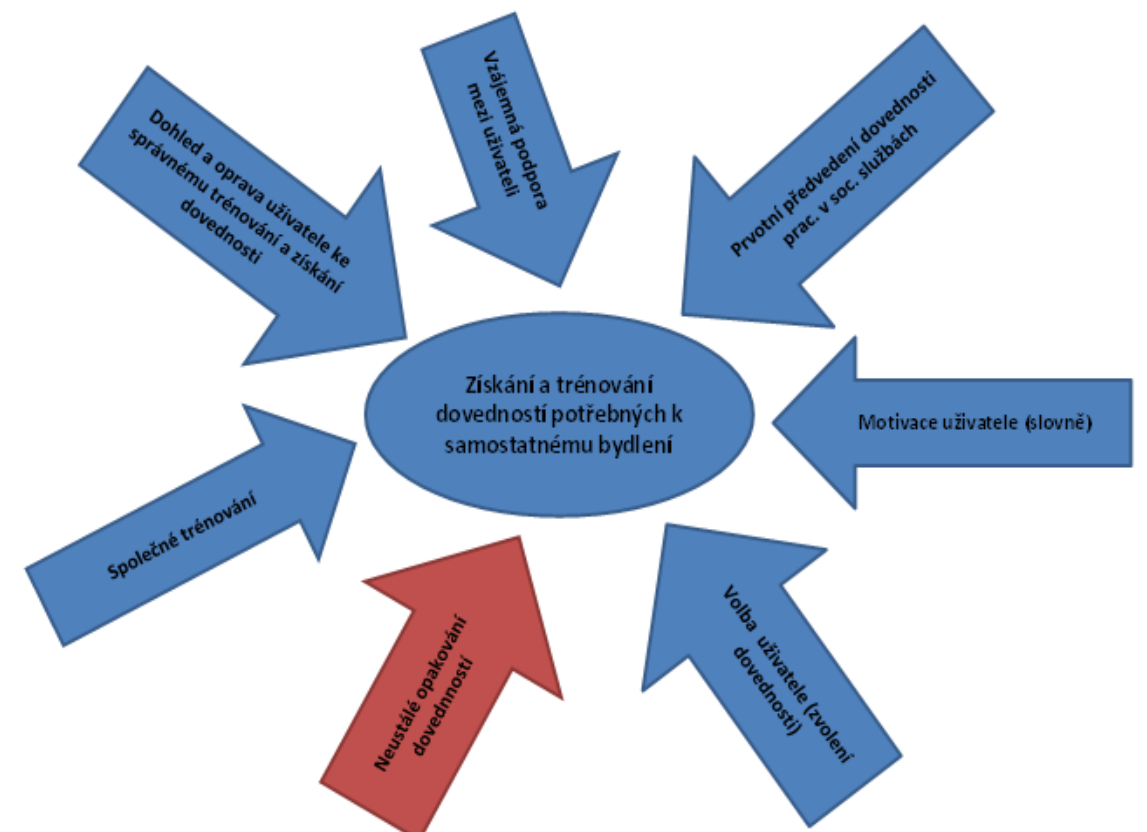
4.4 Přínos služby CHB u uživatelů s lehkým a středním mentálním postižením

4.4.1 Získání a trénování dovedností potřebných k samostatnému bydlení

Po zjištění dovedností, které uživatel chce získat, či rozvíjet, přichází další fáze, kterou je trénování a tím postupné osamostatňování od pomoci pracovníka v sociálních službách, nejčastěji se mezi tyto dovednosti řadí: vaření, nákup, návštěva lékaře a úřadů, úklid pokoje a další. K činnostem, o které mají uživatelé zájem, patří: udržování čistoty v domě i pokoji uživatele, třídění odpadu, žehlení, práce na zahradě, příprava jídla.

PSS3 uvedl: *„Dovednosti k samostatnému bydlení jsou jedním ze základních kamenů, na kterých začínáme. Pokud uživatel je schopný činnosti v chráněném bydlení i mimo něj sám vykonávat, je to další krok k postupnému osamostatnění. Samozřejmě, pokud půjde sám nakupovat, je nucen při nákupu komunikovat sám a tím nabývat nových kontaktů a snad i přátel. Získá tím nový rozhled.“* PSS6 dodal: *„Přijde mi, že je to takový stavební kámen, začínáme na dovednostech obecně, poté přidáváme praktické dovednosti, kulturní akce, práci mimo chráněné bydlení a další. Na konci tohoto všeho je uživatel, které dle svých možností a schopnosti fungovat sám. To, zda může sám žít nebo ne, už je dle jeho stupně mentálního postižení. My se pokusíme o maximum.“*

Schéma 6: Získávání a trénování dovedností potřebných k samostatnému bydlení

Zdroj: vlastní výzkum

Dle získaných informací je klíčové neustálé opakování dovedností, toto tvrzení bylo vyzdvihnuto všemi pracovníky v sociálních službách, zároveň je červeně zvýrazněno (schéma 6).

Dalšími důležitými faktory je prvotní předvedení a dohled, oprava uživatele ke správnému trénování a získání. PSS5 uvedl: „Je důležité opakovat dovednost co nejvíce to jde, a zároveň hned od začátku uživatele opravovat, pokud dovednost uživatel dělá špatně. Předvedení neznamená, že to uživatel bude hned dělat správně. Pokud uživatele nebudeme opravovat, bude mít v budoucnu problém se dovednost přeučit. Bude to pro něj těžší než při prvním trénování.“

PSS 1, 2, 5, 7, 8, 10 jsou přesvědčeni o tom, že společné trénování je motivující a uživatelé si navzájem pomáhají. PSS 3, 4, 6 nesouhlasili vzhledem k občasným slovním potyčkám, které mají za vznik klesající soustředěnost na dovednost. PSS9 se nevyjádřil. Co pracovníci v sociálních službách uvedli a potvrdili je vzájemná podpora

mezi uživateli. PSS4 uvedl: *„Není nutné, aby trénovali všichni dohromady, ale uživatelé, kteří si spolu rozumí, mohou spolu cvičit i dovednosti. Jejich podpora je vzájemná a pomáhá k lepším výkonům. Pokud se něco nepodaří, není na to uživatel sám, když s námi o tom mluvit nechce.“*

Velkou motivací, na které se shodli všichni pracovníci v sociálních službách, je mluvené slovo, (schéma 6). Pokud s uživatelem pozitivně komunikují, stoupá tím jeho soustředěnost a motivace trénovat. *„Uživatel se těší na pozitivní ohlas na jeho schopnosti a dovednosti. Rád slyší pochvalu na svou osobu,“* uvedl PSS3. Dále jak ukazuje názorná ukázka, PSS 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9 uvedli, že uživatelé jsou sami motivováni k trénování, ale selhání je odradí. Hlavním důvodem k dalšímu pokračování je zmiňovaná motivace uživatelů navzájem a pracovníků v sociálních službách. *„Další motivace, která uživatelům pomáhá, je vysvětlení, z jakého důvodu se praktická dovednost nepovedla a jak ji při příštím nácviku neudělat,“* vysvětlil PSS1.

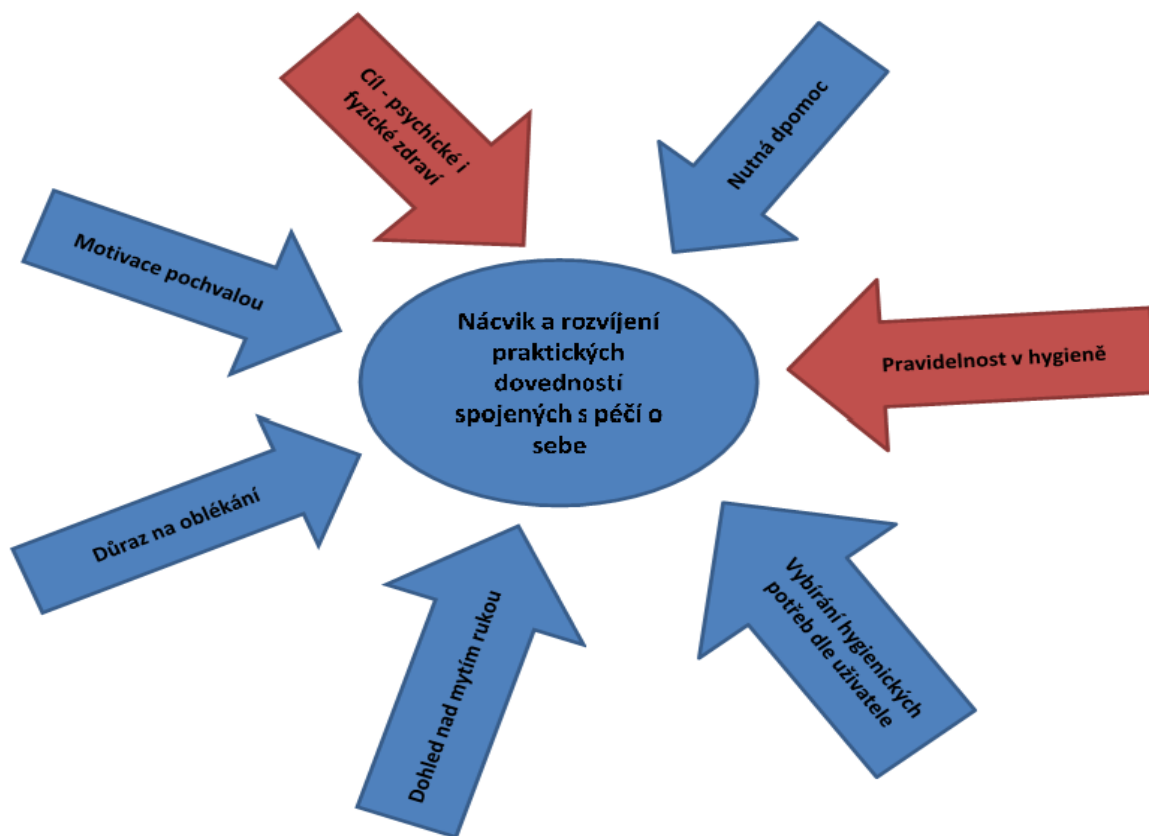
PSS 3, 4, 5, 6, 8, 10 uvedli, že se uživatel sám snaží praktickou dovednost vykonat. PSS8 dodal: *„Uživatel si často přijde říct o pomoc pouze v případě, že si neví rady, nebo již danou praktickou dovednost vykonal, ale nepodařila se mu a nyní potřebuje věc opravit.“*

Nácvik praktické dovednosti je individuální, PSS 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10 sdělili, že uživatel si sám zvolí, kdy danou činnost vykoná. *„Pouze pokud se jedná o vaření, nebo hygienu, tak se uživatele snažíme upevnit zvykem na jeden stanovený čas,“* vysvětlil PSS5.

4.4.2 Návuk a rozvíjení praktických dovedností spojených s péčí o sebe

Péče o sebe je důležitým faktorem ke zdravému tělu a správnému reprezentování své osobnosti. Pokud se uživatel cítí dobře a líbí se sám sobě, což je hlavním cílem, jde to i znát na jeho vystupování. Tyto vzájemné interakce pak přináší pozitivní ohlasy od okolí a uživatel je motivován, (schéma 7).

Schéma 7: Návuk a rozvíjení praktických dovedností spojených s péčí o sebe

Zdroj: vlastní výzkum

Návuk péče o sebe zahrnuje hygienu, oblékání, ale i péči o svůj psychický stav. SP uvedl: „Péče o svůj zevněšek je důležitá, ale psychický stav člověka je daleko důležitější. Odvíjí se od toho pak celá spolupráce mezi námi.“ Uživatelé se dle slov pracovníků v sociálních službách učí i chválit, je to dobrý způsob, jak upevnit zdravé sebevědomí.

Dále sociální pracovník pro rozvíjení vyzdvihl pravidelnost a dohlížení nad mytím rukou. Pravidelnost hygieny je dle celého personálu chráněného bydlení klíčové – ranní hygiena, večerní hygiena, celková koupel a mytí rukou před každým jídlem a po každé ukončené práci. PSS6 uvedl: „Pokud je hygiena pro uživatele náročná, nejvíce celková

koupele, tak dopomáháme my. Je to naší náplní práce a je to i pro nás skvělý pocit, když se uživatel cítí skvěle.“

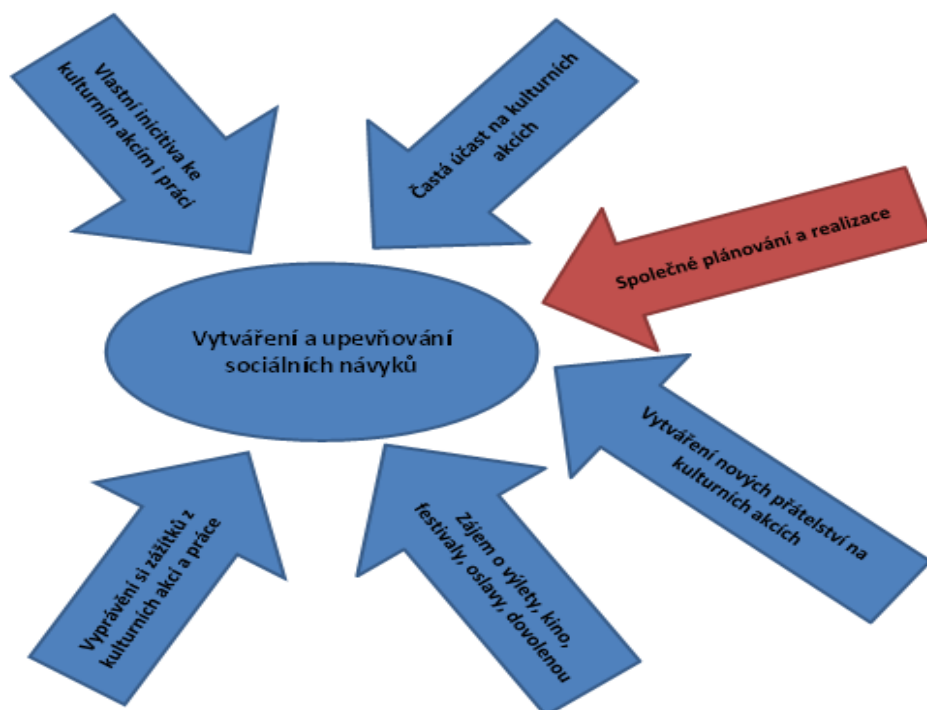
Výběr hygienických potřeb je na volbě uživatele, pokud svolí, hygienu nakoupí sám pracovník v sociálních službách. Pokud ne, společně nakoupí potřebné hygienické potřeby dle preference uživatele. Dalším důležitým faktorem je oblékání. PSS6 podotkl: *„Na tomto si více zakládají ženy obecně, ani u nás to není jinak. Chtějí se líbit.*“ Dle odpovědí bylo zjištěno, že často oblečení ani nemusí být kupováno, často je dostávají ze sbírek a podobných akcí.

Na konci celého tohoto nácviku a rozvinutí je spokojený uživatel, který je po psychické i fyzické stránce zdravě sebevědomý a spokojený. SP dodal: *„Pokud uživatel v chráněném bydlení získává sebevědomí, je to známka toho, že se rozvíjí po všech stránkách, a jeho komplexní rozvoj je přeci naším cílem.*“

4.4.3 Vytváření a upevňování sociálních a pracovních návyků

Klíčové je rozdělit vytváření a upevňování sociálních a pracovních návyků na dvě skupiny, a to – sociální a pracovní. Tyto dva aspekty se liší způsobem jejich vytvoření i upevnění.

Schéma 8: Vytváření a upevňování sociálních návyků

Zdroj: vlastní výzkum

Z rozhovorů vyplynulo u vytváření sociálních návyků, že je zde klíčové společné plánování a realizace, (schéma 8). PSS6 uvedl: „Plánování je začátek, hlavní je realizace skrze očekávání uživatelů, kteří se velice těší a byli by zklamáni. Další u realizace je zjištění podmínek před „akcí“, abychom nebyli překvapeni na místě.“ Primárním výběrem u sociálních návyků jsou u uživatelů kulturní akce – výlety, kino, fotbalové zápasy místního klubu, festivaly, oslavy, dovolená, viz schéma 8. Je zde velice specifickým prvkem jejich vlastní iniciativa ke kulturní akci, které sami vyhledávají a hledají možné způsoby, jak danou kulturní akci uskutečnit. „Občas přijde sám uživatel s letáčkem, nebo s informací z veřejné nástěnky, že na plakátu viděl např.: ples nebo fotbalový zápas,“ vysvětlil PSS4. Během těchto plesů nebo fotbalových zápasů v místě pobytu se dále rozvíjí sociální návyky k novým přátelstvím a získání informací pro samostatný život. Ovšem důležitým opatřením, které je zde klíčovým, je

„samostatný pohyb“ po Městysu Křižanov, které nemá každý uživatel vzhledem ke své bezpečnosti, a to často rozhoduje o možnosti navázání nových sociálních vazeb.

Častá účast na kulturních akcích je důležitým faktorem pro upevňování sociálních návyků. PSS1 uvedl: „V zimě je těžké udržet počet akcí oproti létu, během léta navštívíme spoustu akcí. Některé se velice vydaří a ty nám pomáhají v zimě, z těchto akcí vlastně nabíráme energii tím, že si o akcích s uživateli vyprávíme a znovu rekapitulujeme zážitky.“ V dalších rozhovorech PSS 1, 4, 5, 7, 8, 9, 10 potvrdili, že je důležitá zpětná vazba, a to hned druhý den po kulturní akci, ale zároveň i vyprávění o akci a zjišťování dalších detailů a zážitků. PSS7 doplnil: „Vzpomínání navodí pozitivní náladu.“

Schéma 9: Vytváření a upevňování pracovních návyků

Zdroj: vlastní výzkum

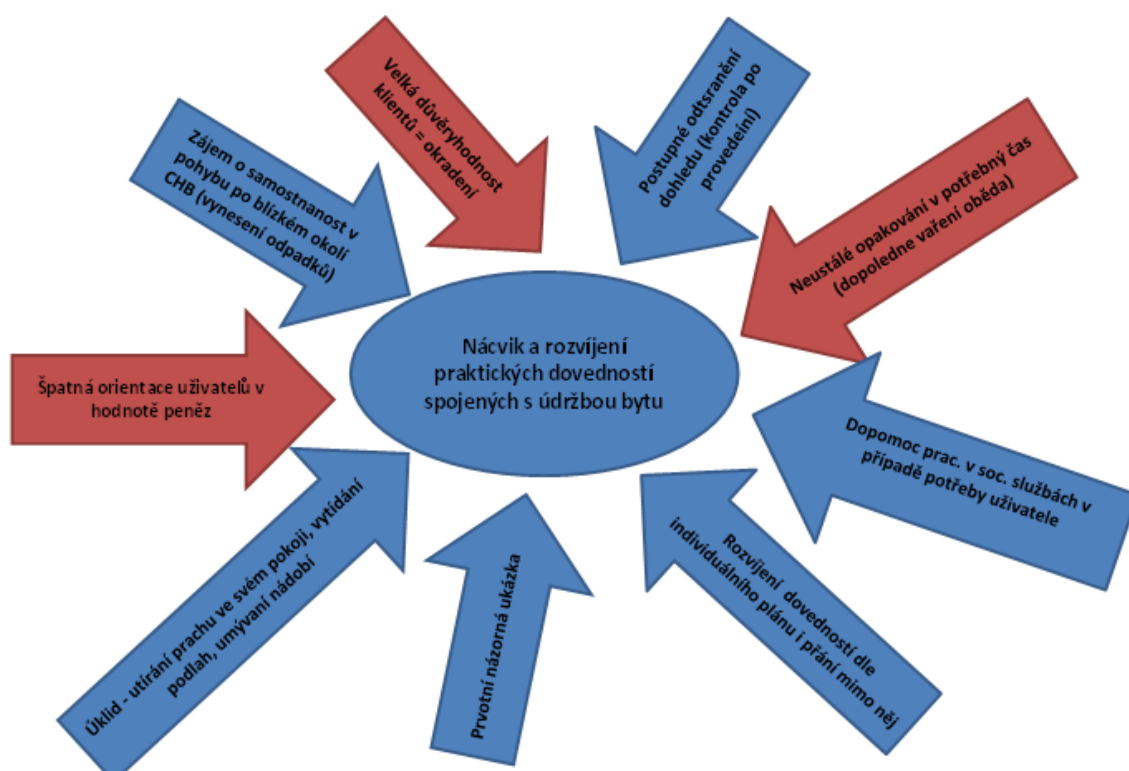
U vytváření a upevňování pracovních návyků je důležité od počátku do dané práce docházet v daný den a čas, tím se vytváří a zároveň i upevňuje návyk, (schéma 9). PSS6 vysvětlil: „Často na začátku uživatele upozorňujeme, že ten a ten den jde pracovat. Po nějaké době si to už sami pamatují a pouze se tak ujišťujeme, že nezapomněli.“ Zde je klíčovým faktorem motivace k vlastnímu výdělku, což potvrdili všichni pracovníci v sociálních službách. „Uživatel si často zvykne na přísun nových peněz, které může

využít na kulturní akce a tím si více dovolit,“ podotkl PSS7. „,Ovšem výdělek mají pouze dva uživatelé,“ doplnil PSS9.

4.4.4 Nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s údržbou bytu

Údržba bytu je nedílnou součástí zdraví. Pokud chce uživatel vést samostatný plnohodnotný život, je nutná jak péče o sebe, tak o svůj byt. Při údržbě bytu je nutné jak nácvik a rozvíjení dovedností v úklidu – utírání prachu, vytírání podlah a další, tak i nácvik nákupu čisticích prostředků, vynášení odpadků a dalších praktických povinností.

Schéma 10: Nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s údržbou bytu

Zdroj: vlastní výzkum

Dle názorů PSS 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 je při nácviku důležitá prvotní názorná ukáзка, (schéma 10). Následuje rozvíjení neustálým opakováním v potřebný čas, kdy je nutno adekvátní činnost vykonat (vaření oběda = dopoledne), a kontrola těchto činností. PSS3 uvedl: „Při nácviku je kontrola spíše způsob, jak zamezit omylu a tím ušetřit uživatele nedopatření.“ Při dlouhodobém správném rozvíjení je dovednost prováděna správně a pracovník v sociálních službách již nijak nezasahuje, jenom pokud je dopomoc přáním uživatele, uvedli PSS 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10.

Častým problémem je orientace v hodnotě peněz, (schéma 10). Uživatelé jsou vystavováni velkému nebezpečí okradení, jelikož si neuvědomují, že jim prodavač, či pokladní mohou z dané hodnoty bankovky vrátit peníze. PSS7 dodává: *„Druhým velkým problémem je utrácení peněz. Učíme uživatele šetřit, ovšem někdy rádi vše utratí a mnohdy za zbytečnou věc.“*

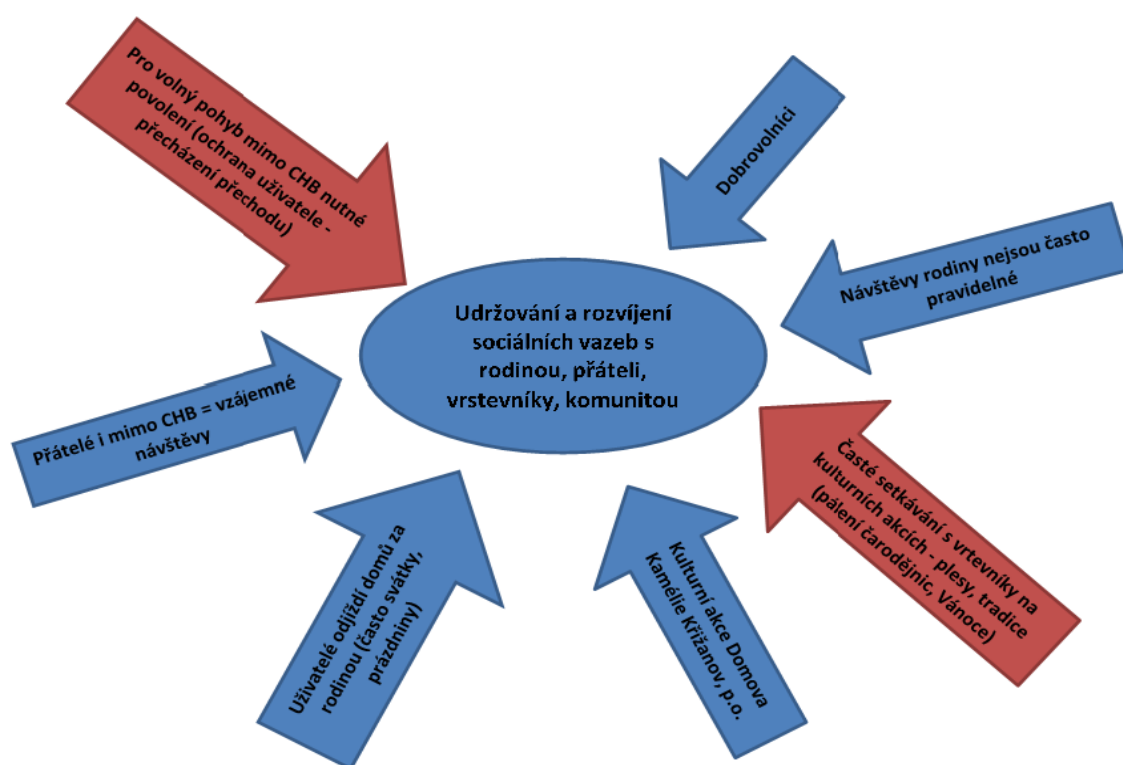
Po nákupu čisticích prostředků je často nezbytností, aby s nimi zacházeli pouze pracovníci v sociálních službách, výjimkou jsou prostředky na mytí nádobí, či saponáty na mytí podlah. PSS3 vysvětlil: *„U čisticích prostředků je velké riziko sávo, s tím zacházíme pouze my, dopady těchto zranění jsou mnohdy pro uživatele stejně nepředstavitelné jako okradení.“*

4.4.5 Udržování a rozvíjení sociálních vazeb s rodinou, přáteli, vrstevníky, komunitou

Sociální vazby jsou nedílnou součástí pro zachování zdravé mysli a vytváření nových možností pro plnohodnotný život mezi rodinou, přáteli, vrstevníky i komunitou. Vytváření a upevňování sociálních návyků je vysvětleno výše, viz schéma 8.

Tato kapitola se zabývá přímým rozvíjením vztahů s okolím a blízkými, nikoliv pouze sociální vazbou díky kulturním akcím apod.

Schéma 11: Udržování a rozvíjení sociálních vazeb s rodinou, přáteli, vrstevníky, komunitou

Zdroj: vlastní výzkum

Sociální vazby s rodinou jsou primární, často je i rodinný příslušník opatrovníkem. PSS6 uvedl: „Nejvíce opatrovníků je z řad rodičů, pokud je rodič v pokročilém věku, stává se jím sourozenec. Někteří uživatelé to štěstí nemají a opatrovníkem je určená osoba.“ PSS 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 se shodli, že návštěvy rodin nejsou pravidelné a těžko se předvídají. Ovšem důležitými body návštěv nebo alespoň telefonátů od rodiny jsou narozeniny, Velikonoce, Vánoce. Při těchto událostech pak často uživatel odjíždí domů, ovšem doba trvání pobytu mimo chráněné bydlení je vždy u každého uživatele již odhadnutelná, na tomto se shodují PSS 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. PSS5

odůvodnil toto jejich tvrzení: „*Rodina je často pracovně vytížená a uživatelé jezdí domů na dobu volna nebo jejich dovolené v práci.*“

Udržování a rozvíjení vazeb s přáteli, vrstevníky a komunitou je nyní velice důležité po odstěhování z Domova Kamélie Křižanov, p. o., nejlépe tyto vazby udržují uživatelé s povolením volného pohybu mimo chráněné bydlení, (schéma 11), kde je tento bod zvýrazněn červenou barvou. Schází se během svého volna, mohou vazby dále rozvíjet např.: procházkou, či společným docházením do práce. Zde je možné najít i nové přátele.

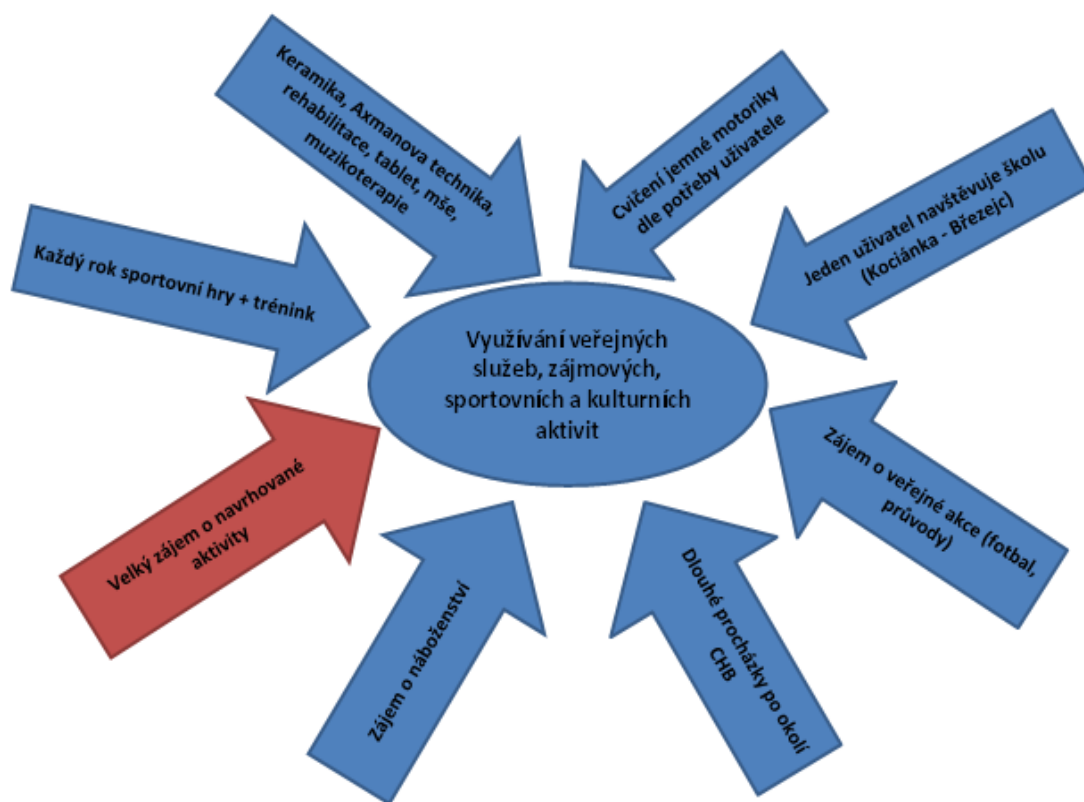
Uživatelé omezení ve volném pohybu mimo chráněné bydlení jsou znevýhodněni a jejich udržení a rozvíjení vazeb je zásadní v častém setkávání na kulturních akcích Domova Kamélie Křižanov, p. o. Zde se setkávají a mají možnost vidět nebo poznat nové uživatele nebo pracovníky v sociálních službách. PSS4 uvedl: „*Na Domově Kamélie se často uskutečňují tradiční akce, jako je pálení čarodějnic, karneval, Domov Kamélie hledá talent, setkáváme se i na plesech, to vše udržuje vazby mezi námi a jinými středisky.*“ „*Domov Kamélie nám i často zajistí lístky na různé akce, například Vysočina fest a společně s jinými uživateli a jejich doprovodem trávíme celý den, je to moc fajn a důležité.*“ doplnil toto tvrzení PSS6.

Zajímavým bodem této kapitoly bylo zjištění, že za některými uživateli dochází dobrovolník. Dobrovolník si s uživateli povídá, chodí na procházky a také pomáhá pracovníkům v sociálních službách zvyšovat kvalitu služeb. Uživatelé se často dobrovolníkům svěřují, dobrovolník pak má možnost negativní věci zlepšit a pozitivní vyzdvihnout. SP uvedl: „*Tato forma pomoci z řad dobrovolníků je skvělá pro nás i uživatele. Je to pozitivní pomoc zvenčí.*“

4.4.6 Využívání veřejných služeb, zájmových, sportovních a kulturních aktivit

Tato kapitola se věnuje zájmu uživatelů o práci, školu, kulturní akce a aktivity, které uživatelům pomáhají získat nové znalosti a rozvíjejí jejich jemnou a hrubou motoriku.

Schéma 12: Využívání veřejných služeb, zájmových, sportovních a kulturních aktivit

Zdroj: vlastní výzkum

Nadšení pro poznávání nového je u uživatelů vysoká, (schéma 12), tuto odpověď sociálního pracovníka potvrdili všichni pracovníci v sociálních službách. PSS4 doplnil: „Uživatelé rádi zkusí nové věci, což mě přivádí na počátek celého rozhovoru. Jejich zájem o aktivity, o nové dovednosti je vysoký, až déle se ukáže, jestli je daná aktivita stále atraktivní.“

Školu navštěvuje pouze 1 uživatel – klient s lehkým mentálním postižením a práci 2 uživatelé, (více kapitola 4.4.7 Uplatnění na trhu práce, str. 53).

Uživatelé docházejí do Domova Kamélie Křižanov, p. o., zde probíhají aktivity jako keramika, Axmanova technika, rehabilitace, tablet a muzikoterapie. Uživatel tyto aktivity rozvíjí dle jeho zájmu a potřeb s ohledem na své postižení. Dále jsou zde výtvarné dílny. PSS7 uvedl: „Vše je propojené, když jsou aktivity, setkávají zde i své

přátele, tím navodí skvělou náladu a přicházejí jak zrehabilitovaní, tak s úsměvem na tváři.“

Dále se uskutečňují mše, kdy uživatelé chodí s doprovodem do kostela, ale potkat pana faráře je možné jedenkrát za měsíc. Tento den je v chráněném bydlení náboženství. SP uvedl: *„Minulý rok jsme dokonce měli 1. svaté přijímání 1 z uživatelů.“*

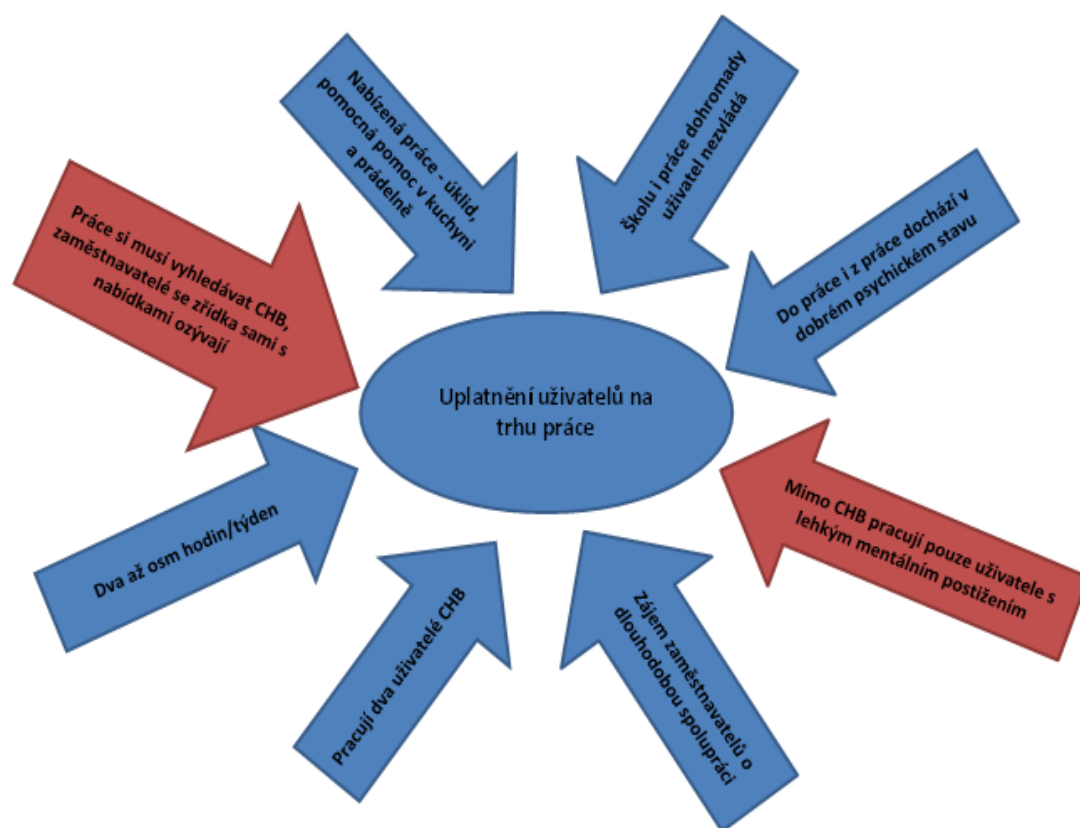
Sportovní aktivity jsou v chráněném bydlení na denním pořádku, chodí se na dlouhé procházky, a zároveň každý rok vybraní klienti z chráněného bydlení jezdí po sportovních hrách. Během roku se na sportovní hry trénuje a rozvíjí uživatelův potenciál pro soutěživost a zlepšování se. Všechny společné aktivity prohlubují komunitu v lepší spolupráci.

4.4.7 Uplatnění na trhu práce

Tato kapitola byla specifická skrze obtížné a omezené získání informací, 3 pracovníci v sociálních službách na toto téma zdvořile odmítli hovořit. PSS6 uvedl: „*Trh práce často osoby s mentálním postižením neumí ocenit. Uživatelé vykonávají jen lehké práce, společnost není asi ještě připravena.*“

Sociální pracovník si posteskl, že práci musí vyhledávat, nabídky od zaměstnavatelů přicházejí jen zřídka. Ale pokud je spolupráce se zaměstnavatelem uzavřena, spolupráce je dlouhodobá.

Schéma 13: Uplatnění na trhu práce

Zdroj: vlastní výzkum

(schéma 13), mimo chráněné bydlení pracují 2 uživatelé s lehkým mentálním postižením, a to jako pomocná síla v kuchyni nebo na úklid (restaurace, fotbalové kabiny). Uživatelé, kteří pracují, nenavštěvují další zařízení např.: školu. PSS4 uvedl:

„Stávalo se nám, že pokud uživatel navštěvoval školu i práci zároveň, bylo to již pro něj velké psychické zatížení a velký stresor. Jeho zájem o aktivity klesal, byl vyčerpaný.“

Sociální pracovník dále sdělil, že při vzájemné interakci s pracovníky v sociálních službách uživatele pozorují a psychický stav uživatelů není ani dobrý/ani špatný při odchodu i návratu z práce. SP vysvětlil: *„Psychika uživatele je velice křehká a je nutné pozorovat, zda se něco změnilo po příchodu do chráněného bydlení. Pokud ano, je nutné zjistit proč a uživateli tak pomoci k vnitřní pohodě.“*

4.5 Shrnutí výsledků

HVO: V čem spočívá sociální práce v Chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o.?

Z výzkumu vyplynulo, že sociální práce v chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o., spočívá v jednotné spolupráci sociálního pracovníka s pracovníky v sociálních službách a vzájemné interakci mezi pracovníky v sociálních službách. Dále jde o spolupráci sociálního pracovníka s rodinou, lékaři, úředníky, psychology a dalšími, kteří sociální službu zkvalitní a zvýší tak možnost uživatele mít pozitivní fyzický i psychický stav.

DVO₁: Jaká je role a náplň práce sociálního pracovníka v chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o.?

Role sociálního pracovníka je personalistika a pečovatel – poskytovatel služeb, učitel sociální adaptace, případový manažer – nutné vyřešení situace v daný moment, poradce – pomoc při řešení situace, vedení služby chráněného bydlení, zprostředkovatel služeb – komunikace mezi chráněným bydlením a uživatelem, popřípadě zákonným zástupcem uživatele služby, zdravotní a rehabilitační záležitosti – zprostředkování a komunikace s lékaři a rehabilitačními pracovníky, a nakonec vedení služby chráněného bydlení.

Náplň práce sociálního pracovníka spočívá v přímé práci s uživatelem – komunikaci, kterou sociální pracovník uvedl dle svého názoru jako nejdůležitější. Dále „diplomatické“ činnosti (provedení chráněným bydlením zájemci o službu, zastupování pracovníků v sociálních službách na společenských událostech kraje Vysočina a uvítání návštěv z vyšších pozic Domova Kamélie Křižanov a široké veřejnosti při dni otevřených dveří), zajištění pomoci v případě potřeb uživatelů, řešení problémů v domácnosti vč. oprav v chráněném bydlení, neshod mezi uživateli apod., kontakt

s uživateli a personálem, vedení provozních záležitostí, tj. finance na potraviny, pochutiny, výlety atd., zjištění aktuálního stavu uživatelů, telefonní komunikace s opatrovníky, lékaři atd., doprovod ke specializovaným lékařům, vedení sociální agendy.

DVO₂: Jakým způsobem jsou uživatelé zapojeni do rozhodování o využití služby v chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov, p. o.?

Uživatelé jsou zapojeni do rozhodování o využití služby přímým rozhovorem mezi sociálním pracovníkem nebo pracovníkem v sociálních službách a uživatelem. Pomocí rozhovoru získají pracovníci v sociálních službách nebo sociální pracovník informace, díky kterým je sestaven individuální plán a společně s uživatelem se snaží individuální plán plnit. Pokud si uživatel není vědom, které aktivity, dovednosti chce trénovat, pracovník v sociálních službách nebo sociální pracovník napomáhá otázkami nebo názornými ukázkami a tím se snaží napomoci uživateli k jeho samostatnému rozhodnutí, které aktivity a činnosti jsou mu sympatické. Při rozhodování v chráněném bydlení panuje mezi sociálním pracovníkem a pracovníky v sociálních službách shoda na tom, aby uživatel měl o činnost zájem, nikoli aby se jednalo o nucený nácvik a trénování.

DVO₃: Jaký je přínos pro uživatele služby chráněného bydlení v chráněném bydlení Domova Kamélie Křižanov z pohledu sociálního pracovníka a pracovníků v sociálních službách?

Jako přínos chráněného bydlení Domova Kamélie Křižanov sociální pracovník a pracovníci v sociálních službách vidí to, že se v pobytové sociální službě zaměřují na rozvíjení a upevňování aktivit, dovedností a schopnosti komunikace mimo chráněné bydlení, které uživatel postupně sám bez pomoci zvládá, a zároveň maximalizaci uživatelovy schopnosti k co nejvyšší možné míře samostatného bydlení, nebo alespoň samostatnosti v chráněném bydlení.

5 Diskuse

Zabývala jsem se sociální prací v chráněném bydlení Domově Kamélie Křižanov, p. o., kterou bych ráda rozdělila do dvou skupin, a to na sociální práci sociálního pracovníka a sociální práci pracovníka v sociálních službách. Jejich náplně práce v chráněném bydlení se liší, ovšem cíl je stejný, a to dosažení co největší samostatnosti uživatelů chráněného bydlení. Domnívám se, že jejich jednotnost je jedním z klíčových faktorů, které pomáhají k jejich současné úrovni nabízené sociální služby. Rozhovory byly přátelské a vzhledem k mé dřívější praxi na tomto pracovišti probíhaly i v uvolněném duchu. Velice mě překvapil celkový zájem pracovníků o jejich práci a schopnost se pro práci nadchnout.

Sociální pracovník měl více otázek, a to o dva okruhy, viz příloha č. 1, které může díky své náplni a roli v práci zodpovědět za chráněné bydlení pouze on. Cílem těchto otázek a celé kapitoly bylo popsat roli a náplň sociálního pracovníka. Celá část otázek pak byla shrnuta ve schématech, které jasně specifikují, co je z dané kapitoly důležité a co bylo opravdu potřebné vyzdvihnout, bylo zvýrazněno červenou barvou, tímto směrem se ubíral celý výzkum. Myslím si, že po zvýraznění odpovědí, které byly pro výzkumnou otázku zásadní, je poté snadnější sestavení si cílů chráněného bydlení a způsobu, jak cílů dosáhnout.

Dle Matouška et. al. (2012) je náplň práce sociálního pracovníka individuální podle charakteru zařízení, stylu vedení a především cíli, kdy tento cíl nepůjde splnit pouze jednou náplní a rolí. Náplň v praxi práce sociálního se shodovala s literaturou. Plynulý rozhovor, který na konci sčítal náplně práce, ještě sociální pracovník zkonkretizoval. Dle získaných informací je jeho nejdůležitější náplní přímá práce s uživateli – komunikace. Tento výběr je dle preference sociálního pracovníka odůvodněna, proč si myslí, že zrovna tuto náplň vyzdvihl. Další náplní je vedení administrativy, komunikace s pracovníky, reprezentace chráněného bydlení, komunikace s lékaři a další. Role sociálního pracovníka v literatuře a praxi se taktéž shodovaly, personalistika a poskytovatel služeb jsou sociálním pracovníkem vyzdvíženy. Další role jako například případový manažer byly vysvětleny a celé popsány v kapitole role sociálního pracovníka. Na konci celého rozhovoru těchto dvou okruhů vyplynulo, že je důležité vědět, kam chce chráněné bydlení směřovat, jakými způsoby se tam dostat, a především tvořit jeden pracovní celek se stejnými názory. Nikdy není možné dělat práci dvěma

a více způsoby, práce by byla neefektivní a rozvinutí uživatele by nebylo v takové maximální míře jako uceleným způsobem celého personálu chráněného bydlení. Po ukončení rozhovoru se sociálním pracovníkem jsem nabyla dojmu a domnívám se, že komunikace je klíčovým faktorem pro efektivní plnění rolí i náplně. Komunikace jako nástroj je klíčová pro vnitřní i vnější prostředí chráněného bydlení.

Druhým cílem bylo zjistit, jakým způsobem jsou uživatelé zapojeni do rozhodování o využití služby. Zde již rozhovor obsahoval otázky pro sociálního pracovníka i pracovníky v sociálních službách. Při rozhovorech mě velice udivila častá jednotnost odpovědí pracovníků v sociálních službách, podobný pohled na otázku a odpověď, kterou nikdo neshazoval, naopak ji doplnil. Zapojení uživatelů dle získaných odpovědí nabízí dvě možnosti, a to individuálním plánem nebo dle ukázek.

Individuální plánování je dle Johnové et. al. (2011) plánování, kdy na jedné straně stojí uživatel a na druhé klíčový pracovník, který zde zúročí postupy organizace a pracovního týmu, který má za cíl co největší posun uživatele. Čamský et. al. (2011a) uvedl, že cíle, kterých chtějí dosáhnout, si přímo stanovují uživatelé. Ve výzkumu je pak možné porovnat tuto literaturu se schématem 4, který specifikuje individuální plán pro chráněné bydlení a celý průběh individuálního plánu až do společného zhodnocení. Zajímavým faktem je vzájemná interakce s ukázkami, které pomohou uživatelům vybrat aktivity, dovednosti, které budou chtít získat a tím se posouvat ve svém psychickém i fyzickém vývoji. Nejdůležitějším faktem, který je nutné zmínit, je výběr uživatele, který je individuální a dobrovolný.

Zapojení uživatelů dle ukázek je způsob pomoci uživateli, který neví, v čem by se chtěl zlepšovat. U pracovníků v sociálních službách mě zaujala schopnost naslouchání, kdy teprve po zhodnocení možností uživatele a jeho předchozích zálib uživateli nabízí aktivity a dovednosti. Žádný uživatel není znevýhodněn, pokud sám není schopen si aktivitu určit. Z výzkumu dále vyplynulo, že je nutnost dobrého pozorování a schopnost zhodnotit situaci, aby nabídka aktivit byla přesná a tím tento proces nebyl zdlouhavý. Dle Žiakové et al. (2011) je hlavním klíčem k úspěchu individualita a orientace uživatele v prostředí, aby se cítil bezpečně. Těchto nutných aspektů jsou si pracovníci v sociálních službách vědomi. Po ukončení rozhovorů jsem nabyla dojmu, že sociální pracovník i pracovníci v sociálních službách získávání informací pro využití služby

berou velice vážně, uvědomují si důležitost této fáze pro uživatele a znají způsoby, jakými informace získávat. Pokud si nejsou jisti jejich jednotností a úroveň komunikace mezi personálem pomáhá ke společnému nalezení způsobu.

Třetím dílčím cílem bylo zhodnotit přínos služby chráněného bydlení ze 7 okruhů, které pak společně docílí celkového maximálního osamostatnění uživatele. Okruhy zahrnují dovednosti k samostatnému bydlení, péči o sebe, sociální a pracovní návyky, dovednosti pro údržbu bytu, vazby s rodinou, přáteli, vrstevníky, komunitou, veřejné služby, aktivity a trh práce.

Zde z výzkumu vyplynuly důležité informace, které mě překvapily díky jednotnosti nebo souhlasu alespoň nadpoloviční většiny respondentů. Dle Matouška et. al. (2010) je dílčími cíli služby snižování závislosti a maximalizování zodpovědnosti uživatelů, dále učení a vytváření motivace k aktivitám, schopnost uplatnit se na trhu práce a zlepšovat vztahy s rodinou, přáteli, vrstevníky a komunitou. Z výsledků vyplynulo, že trénování samostatnosti v domácnosti a s tím spojená hygiena a údržba bytu je primární pro maximální osamostatnění. Pokud uživatel má být schopen tyto dovednosti samostatně splnit, musí uživateli pracovník v sociálních službách nejprve ukázat správnost provedení, vše vysvětlit a poté již uživatel musí trénovat, aby si dovednost zcela osvojil a postupně již pomoc nepotřeboval. Dále z výzkumu vyplynulo, že v domě je uživatel chráněn pracovníky v sociálních službách, kteří vždy pomohou. Ovšem mimo chráněné bydlení je riziko okradení, či špatného úmyslu jiných lidí, jako například při nákupu, kdy každý uživatel není schopen rozeznat hodnotu bankovek.

U pracovních návyků je nutné vyzdvihnout motivaci uživatele a schopnost vlastního výdělku, riziko je zde rychlá útrata uživatelem, jelikož nemá potřebu šetřit. K tomuto navazuje i schopnost uživatele uplatnit se na trhu práce. Na tyto odpovědi neodpověděli všichni pracovníci v sociálních službách, ale jelikož komunikace a vše okolo pracovních vztahů se zaměstnavatelem řeší sociální pracovník a spadá to do jeho náplně práce, byly více využity odpovědi sociálního pracovníka než pracovníků v sociálních službách. Z jeho odpovědí vyplynuly dvě podstatné věci, a to nutnost většího angažmá chráněného bydlení v hledání pracovních nabídek, než se spoléhat na nabídky od zaměstnavatelů, které jsou minimální, a zároveň hledání práce, která není psychicky ani extrémně fyzicky náročná vzhledem k uživatelovu zdraví. Z odpovědí sociálního

pracovníka shledávám stále neopodstatněné předsudky, kdy v menších městech, jako je Křižanov, jsou stále předsudky výrazné a zaměstnavatelé zařízení jako chráněné bydlení stále neoslovují.

Velkou skupinou je také udržování a rozvíjení sociálních návyků, vazeb s rodinou, přáteli, vrstevníky a komunitou a využívání veřejných služeb, zájmových, sportovních a kulturních aktivit. Domnívám se, že důležitou informací zde bylo, že pouze někteří uživatelé jsou schopni a je jim povoleno samostatného pohybu mimo chráněné bydlení, to výrazně omezuje jiné uživatele v nacházení a utváření nových přátel. U uživatelů je důležité udržování vztahů s rodinou, komunitou formou společných kulturních, sportovních aktivit, které jsou opravdu ve velkém počtu. U uživatelů s možností samostatného pohybu mimo chráněné bydlení jsou možnosti širší, mohou docházet na terapie, okolí poznávat bez doprovodu a navazovat nová přátelství. Ovšem i zde existuje riziko špatné zkušenosti. Velkým překvapením byl počet akcí, které se konají v komunitě, a to přímo v Domově Kamélie Křižanov, p. o., tyto akce zamezují přerušování kontaktů a tradice. Dále i počet kulturních, sportovních a dalších akcí, které se konají s jinými zařízeními, jako například sportovní hry. Posledním důležitým způsobem je samostatné vytváření návyků chráněného bydlení, jako jsou plesy, fotbalová utkání, výlety apod. Důležitým společným faktorem je uskutečnění akce a pravidelnost, tím si uživatel udrží návyk.

6 Závěr

Tato bakalářská práce měla za cíl zmapovat sociální práci s uživateli s lehkým a středním mentálním postižením v chráněném bydlení v Domově Kamélie, p. o., pomocí dílčích rolí a náplní práce sociálního pracovníka, způsob zapojení uživatelů do rozhodování o využití služby a zjistit přínos služby chráněného bydlení u uživatelů s lehkým a středním mentálním postižením z pohledu pracovníků v sedmi oblastech.

Z výsledků vyplynulo, že v chráněném bydlení je sociální práce na úrovni v přímé i nepřímé péči na vysoké úrovni, díky kolektivu, který se navzájem doplňuje a je jednotný. Chráněné bydlení si zakládá na komunikaci mezi personálem navzájem, ale stejně tak personálem a uživateli chráněného bydlení. Získání a trénování činností a dovedností uživatele je odrazem jejich spolupráce, komunikace a naslouchání při rozhovorech s personálem chráněného bydlení.

Z výzkumu dále vyplynulo, že v rovině nepřímé péče je nutné zabezpečení administrativy, odborné péče, komunikace s úřady, okolím a vytváření tím možností pro kvalitní život uživatelům. Přímá péče představuje pracovníky v sociálních službách, kteří zajišťují péči o uživatele formou nácviku dovedností, jako je vaření, úklid, učení se novým věcem, učení se péči o sebe, či dopomoc k ní, dále doprovod na terapie, aktivity, kulturní akce. V chráněném bydlení je skvělá interakce mezi sociálním pracovníkem a pracovníky v sociálních službách. Celý kolektiv chráněného bydlení se snaží o společný cíl, a to maximalizaci samostatnosti. Cíle byly splněny a byly získány i doplňující odpovědi, které opodstatnily tvrzení.

Bakalářská práce přináší zpětnou vazbu pro Domov Kamélie Křižanov, p. o., pod které chráněné bydlení spadá, proto byla elektronická verze zaslána paní ředitelce Domova Kamélie Křižanov, p. o., i sociálnímu pracovníkovi v chráněném bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o. Dále mohou výsledky bakalářské práce sloužit jako nástroj pro další zařízení sociálních služeb, které se mohou inspirovat k akcím, nácviku dovedností a způsobům, jak je aplikovat a pomoci tak uživatelům k lepším výsledkům. A dále je bakalářská práce přínosná i pro okolí, sousedy, aby své předsudky či strach odstranili, ale i pro budoucí zaměstnavatele, kteří tak získají informace o schopnostech učení uživatelů, jejich motivaci a přístupu k práci.

Seznam použitých zdrojů

- 1) ARNOLDOVÁ, A., 2016. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing. 240 s. ISBN 978-80-247-5147-4.
- 2) BOBEK, M., PENIŠKA, P., 2008. Práce s lidmi. In: Kašpárek, Z. (eds.). *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. s. 113-124. ISBN 978-80-904668-1-4
- 3) BUZAN, B., BUZAN, T., 2012. *Myšlenkové mapy: probudíte svou kreativitu, zlepšíte svou paměť, změníte svůj život*. 2. vydání. přeložil Michal KAŠPÁREK. Brno: BizBooks, 2016 s. ISBN 978-80-265-0030-8.
- 4) ČAMSKÝ, P., et al., 2011. Manuál pro tvorbu a zavádění standardů kvality poskytovaných sociálních služeb. In: Kašpárek, Z. (eds.). *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. s. 71-86. ISBN 978-80-904668-1-4
- 5) ČAMSKÝ, P. et al., 2011a. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0027-7
- 6) ČERNÁ, M. et al., 2011. Česká psychopedie. In: Gregor, M., (eds.). *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, s. 35-43. ISBN 978-80-7320-137-1
- 7) Domov Kamélie Křižanov, p. o., 2018. *Výroční zpráva Domova Kamélie Křižanov 2017* [online]. Domov Kamélie Křižanov, p. o. 28 s. [cit. 2018-11-27] Dostupné z: <https://www.domovkamelie.cz/dokumenty>
- 8) DUPUY, E., 2013. Úspěšný dialog. In: Matoušek, O., Křišťan, A., (eds.). *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. 256 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- 9) GULOVÁ, 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-3379-1
- 10) HAICL, M., et al., 2011. Individuální plánování v sociálních službách. In: Kašpárek, Z. (eds.). *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v*

- sociálních službách*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. 21-34 s. ISBN 978-80-904668-1-4
- 11) HARISOVÁ, M., 2017. *Příjem žadatele o službu do zařízení*. Domov Kamélie Křižanov, p. o. 26 s.
 - 12) HARISOVÁ, M., 2016. *Metodika evidence žadatelů zařazených v pořadníku žadatelů do Domova Kamélie Křižanov*. Domov Kamélie Křižanov, p. o. 7 s.
 - 13) HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. vydání. Praha: Portál, 437 s. ISBN 978-80-262-0982-9
 - 14) HENDL, J., *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. 243 s. ISBN 80-246-0030-7.
 - 15) HUDECOVÁ, A., 2017. Sociální práce s rodinou. In: Gabrielová, J., *Metody a techniky sociální práce*. [online] Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <http://www.vspj.cz/ISBN/Opory%20-%20VŠPJ/Metody%20a%20techniky%20sociální%20práce%20-%20Gabrielová%20Jana.pdf>
 - 16) JOHNOVÁ, M. et al., 2011. Individuální plánování. In: Kašpárek, Z. (eds.). *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. 71-86 s. ISBN 978-80-904668-1-4
 - 17) KOPŘIVA, K., 2013. Lidský vztah jako součást profese. In: Matoušek, O., Křišťan, A., (eds.). *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. 256 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
 - 18) KŘUPKA, J., et al., 2013. *Metodologie měkkých systému a rozhodování v systému komunitního plánování*. [databáze] Pardubice: Fakulta ekonomicko-správní. [cit. 2013-04-11] ISSN: 1211-555X Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=23&sid=e0a3d57a-c755-47b0-9f02-2af87459a9a2%40pdc-v-sessmgr06>
 - 19) LARSSON, S., et al., © 2009. *Perspectives on narrative methods in social work research* [databáze]. 3. vydání. Journal compilation [cit. 2019-01-19]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1468-2397.2009.00672.x>
 - 20) MAHROVÁ, G. et al., 2009. Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním. In: Vrtišková, M., *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Tribun EU, s. 56-67. ISBN 978-80-7399-877-6

- 21) MAHROVÁ, G., 2009a. Sociální práce s duševním onemocněním. In: Vrtišková, M., *Teorie a metody sociální práce*. Tribun EU, 32-46 s. ISBN 978-80-7399-877-6
- 22) MATOUŠEK, O., 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vydání Praha: Portál, 395 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
- 23) MATOUŠEK, O., 2012. *Základy sociální práce*. 3. vydání Praha: Portál, 310 s. ISBN 978-80-262-0211-0
- 24) MATOUŠEK, O., et al., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vydání. Praha: Portál. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 25) MÁTEL, A., et. al., 2011. *Vybrané kapitoly z metod sociální práce I*. Bratislava: VŠ ZaSP sv. Alžbety, 214 s. ISBN 978-80-8132-027-9.
- 26) MATIAŠKO, M., 2011. *Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením a transformace sociální péče v České republice (Právo na nezávislý způsob života a život v komunitě podle článku 19 CRPD a závazky České republiky)*. [online] Utrecht. 77 s. [cit. 2018-12-06] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/10700/Analyza_CRPD.pdf
- 27) MERHAUTOVÁ, J. et al., 2011. Jak individuálně plánovat. In: Kašpárek, Z. (eds.). *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. 125-148 s. ISBN 978-80-904668-1-4
- 28) MILLER, W. R. et. al., 2013. *Motivational interviewing: helping people change*. 3. vydání. New York: Guilford Press. 482 s. ISBN 978-14-6250-758-0.
- 29) MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- 30) PĚČ, O., PROBSTOVÁ, V., 2009. *Psychózy: psychoterapie, rehabilitace a komunitní péče*. Praha: Triton. 264 s. ISBN 978-80-7387-253-3
- 31) POSPÍŠIL, D., et al., 2015. *Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016-2025*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 233 s. [cit. 2018-11-17] ISBN 978-80-7421-126-3 Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/29623>
- 32) PÖRTNER, M., 2009. *Na osobu zaměřený přístup v práci s lidmi s mentálním postižením a s klienty vyžadujícími trvalou péči*. Praha: Portál. 175 s. ISBN 978-80-7367-582-0

- 33) ŘEZNÍČEK, I., 2000. *Metody sociální práce*. Praha: Slon, 80 s. ISBN: 80-85850-00-1
- 34) SOBOTKA, M., 2014. *Sociální služby a jejich efektivnost*. [databáze] Pardubice: Fakulta ekonomicko-správní. [cit. 2014-04-01] dostupné: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=32&sid=e0a3d57a-c755-47b0-9f02-2af87459a9a2%40pdc-v-sessmgr06>
- 35) SOLOVSKÁ, V., 2013. *Rozvoj dovedností dospělých lidí s mentálním postižením*. Praha: Portál. 191 s. ISBN 978-80-262-0369-8.
- 36) ŠEVČÍKOVÁ, S., NAVRÁTIL, P., 2010. *Sociální práce jako institucionalizace rizika v pozdně moderní době*. [databáze]. Brno. Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=35&sid=e0a3d57a-c755-47b0-9f02-2af87459a9a2%40pdc-v-sessmgr06&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=55568934&db=e5h>
- 37) ÚLEHLA, I., 2013. Umění pomáhat. In: Matoušek, O., Kříšťan, A., (eds.). *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. 256 - ... s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- 38) VANČOVÁ, A., 2009. Základy pedagogiky mentálně postižených. In: Gregor, M., (eds.). *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 35-43 s. ISBN 978-80-7320-137-1
- 39) VÁGNEROVÁ, M., 2017. Současná psychopatologie pro pomáhající profese. In: Pospíšil, D., Smutková, L., (eds.). *Podpora člověka v jeho přirozeném prostředí*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 522-527. ISBN: 978-80-7421-121-8
- 40) Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů. 2006. In: ÚZ Sociální zabezpečení, částka 37, s. 118-200. ISBN 978-80-7488-252-4.
- 41) ŽIAKOVÁ, E., et al., 2011. *Sociálna práca - Teoretické východiská a praktické kontexty*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 283 s. ISBN 978-80-7097-870-2.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor se sociálním pracovníkem

Příloha č. 2 Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor s pracovníky v sociálních službách

Příloha č. 3 Informovaný souhlas

Seznam zkratek

CHB – chráněné bydlení

SP – sociální pracovník

PSS – pracovník v sociálních službách

Příloha č. 1 Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor se sociálním pracovníkem

Identifikační údaje

Věk:

Pohlaví:

Vzdělání:

Délka praxe v pomáhající profesi:

Délka praxe v Chráněném bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o.:

1) Náplň a role práce sociálního pracovníka

- a) Popište průběh Vašeho pracovního dne.
- b) Která z Vámi uvedených pracovních činností z pracovního dne je nejdůležitější?
- c) Jaké role v chráněném bydlení vykonáváte? (zprostředkovatel služeb, učitel sociální adaptace, poradce nebo terapeut, případový manažer, personální manažer a další)
- d) Co považujete za nejdůležitější role jako sociální pracovník chráněného bydlení? Z jakého důvodu?

2) Zapojení uživatelů do rozhodování o využití služby

- a) Popište, jakým způsobem zapojujete uživatele do využívání služby uživatele.
- b) Jak probíhá spolupráce mezi Vámi a uživatelem?
- c) Popište proces individuálního plánování.
- d) Jaké činnosti mají uživatelé nastaveny v individuálním plánu?
Na jakou dobu stanovujete individuální plán?
Jak vyhodnocujete individuální plán?
Jakým způsobem s klientem komunikujete a získáváte informace o jeho cílech (dovednostech, které chce získat/ přání, které si chce splnit)?

3) Přínos chráněného bydlení pro uživatele z pohledu sociálních pracovníků

1.1. Získání a trénování dovedností potřebných k samostatnému bydlení

- a) Popište, jakým způsobem trénujete nové dovednosti u uživatele?
- b) Popište, jakým způsobem získávají uživatelé dovednosti (trénujete je spolu s klientem, předvedením před klientem apod.)?

- c) Určují si sami uživatelé, které dovednosti chtějí naučit/zlepšit?
- d) Jsou na začátku sami motivováni k získání dovedností potřebných k samostatnému bydlení?
- e) Zhodnoťte motivaci uživatelů na začátku trénování dovedností potřebných k samostatnému bydlení.

1 2 3 4 5

1: Výborná

2: Velmi dobrá

3: Ani dobrá/ani špatná

4: Velmi špatná

5: Špatná

- f) Pozorujete u uživatelů se středním mentálním postižením upevnění zvyku déle než u klienta s lehkým mentálním postižením?

1.2. Návik a rozvíjení praktických dovedností spojených s péčí o sebe

- a) Na jaké praktické dovednosti se u klientů zaměřujete (konkrétně)?
- b) Popište, jakým způsobem nacvičujete dovednosti s uživateli praktických dovedností?
- c) Snaží se sami uživatelé vykonat dovednost bez pomoci pracovníka v sociálních službách?
- d) Demotivuje (odradí) neúspěch klienta k dalšímu náviku?
- e) Popište, jak se snažíte klienta po neúspěchu motivovat (slovem, pomocí, jiný plán)?

1.3. Vytváření a upevňování sociálních a pracovních návyků

- a) Popište, jak realizujete vytváření sociálních a pracovních návyků u uživatelů?
- b) Popište, jak upevňujete s uživatelem sociální návyky (společné procházky, kulturní akce)?
- c) Popište, jak vytváříte s uživatelem pracovní návyky (motivace vlastního výdělků apod.)?
Popište, jak upevňujete s uživatelem pracovní návyky (nastavení budíku, pravidelnost práce)?
Mají uživatelé zájem o kulturní akce? Jaké?
- d) Vytváří si uživatelé přátele i v okolí (práce, lidé v ulici apod.)?

1.4. Nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s údržbou bytu

- a) Popište, jak probíhá nácvik praktických dovedností spojených s údržbou bytu?
- b) Popište, jakým způsobem rozvíjíte s uživateli praktické dovednosti spojené s údržbou bytu?
- c) Jsou uživatelé schopni samostatného nákupu?
- d) Dokáží uživatelé rozpoznat hodnotu peněz např.: 20 Kč x 100 Kč?

1.5. Udržování a rozvíjení sociálních vazeb s rodinou, přáteli, vrstevníky, komunitou

- a) Navštěvuje rodina uživatele v chráněném bydlení?
- b) Navštěvují uživatelé přátele mimo chráněné bydlení?
- c) Jezdí uživatelé za rodinou domů? Kolikrát za jeden rok?
- d) Tráví uživatelé volný čas mimo zařízení?
- e) Chodí uživatelé na návštěvy mimo chráněné bydlení samostatně nebo s doprovodem?
- f) Vytváří si uživatelé nové přátele i v okolí (práce, lidé v ulici apod.)?

1.6. Využívání veřejných služeb, zájmových, sportovních a kulturních aktivit

- a) Navštěvují uživatelé školu? Kolik uživatelů navštěvuje školu?
- b) Dochází uživatelé do práce? Kolik uživatelů dochází do práce?
- c) Kolik uživatelů zvládá školu a práci zároveň?
- d) O jaké kulturní akce mají uživatelé zájem?
- e) Dochází uživatelé každý týden na nějaké aktivity (sportovní, výtvarné apod.)? Kam? Jaké?
- f) O které aktivity mají uživatelé největší zájem?

1.7. Uplatnění uživatelů na trhu práce

- a) Jaká práce je uživatelům nabízena?
- b) Dochází uživatelé každý týden do práce? Kolik uživatelů? Kolik hodin týdně?
- c) Kteří uživatelé jsou zaměstnání (lehké/střední mentální postižení)? Jakou práci vykonávají uživatelé s lehkým mentálním postižením? Jakou práci vykonávají uživatelé se středním mentálním postižením?
- d) Vyberte na stupnici 1–5, v jakém psychickém stavu pozorujete uživatele, kteří odcházejí do práce.

1 2 3 4 5

1: Výborná

2: Velmi dobrá

3: Ani dobrá/ani špatná

4: Velmi špatná

5: Špatná

e) Vyberte na stupnici 1–5, v jakém psychickém stavu pozorujete uživatele, když se navracení z práce.

1 2 3 4 5

1: Výborná

2: Velmi dobrá

3: Ani dobrá/ani špatná

4: Velmi špatná

5: Špatná

f) Mají zaměstnavatelé zájem o dlouhodobou spolupráci (déle než půl roku)?

g) Obraceni se na Vás zaměstnavatelé s nabídkou práce pro uživatele, nebo práci musíte vyhledávat sami (noviny, internet)?

Příloha č. 2 Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor s pracovníky v sociálních službách

Identifikační údaje

Věk:

Pohlaví:

Vzdělání:

Délka praxe v pomáhající profesi:

Délka praxe v Chráněném bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o.:

1) Zapojení uživatelů do rozhodování o využití služby

- a) Popište, jakým způsobem zapojujete uživatele do využívání služby uživatele.
- b) Jak probíhá spolupráce mezi Vámi a uživatelem?
- c) Popište proces individuálního plánování.
- d) Jaké činnosti mají uživatelé nastaveny v individuálním plánu?
Na jakou dobu stanovujete individuální plán?
Jak vyhodnocujete individuální plán?
Jakým způsobem s klientem komunikujete a získáváte informace o jeho cílech (dovednostech, které chce získat/ přání, které si chce splnit)?

e) Přínos chráněného bydlení pro uživatele z pohledu sociálních pracovníků

1.1. Získání a trénování dovedností potřebných k samostatnému bydlení

- a) Popište, jakým způsobem trénujete nové dovednosti u uživatele?
- b) Popište, jakým způsobem získávají uživatelé dovednosti (trénujete je spolu s klientem, předvedením před klientem apod.)?
- c) Určují si sami uživatelé, které dovednosti chtějí naučit/zlepšit?
- d) Jsou na začátku sami motivováni k získání dovedností potřebných k samostatnému bydlení?
- e) Zhodnoťte motivaci uživatelů na začátku trénování dovedností potřebných k samostatnému bydlení.

1 2 3 4 5

1: Výborná

2: Velmi dobrá

3: Ani dobrá/ani špatná

4: Velmi špatná

5: Špatná

- f) Pozorujete u uživatelů se středním mentálním postižením upevnění zvyku déle než u klienta s lehkým mentálním postižením?

1.2. Nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s péčí o sebe

- a) Na jaké praktické dovednosti se u klientů zaměřujete (konkrétní)?
- b) Popište, jakým způsobem nacvičujete dovednosti s uživateli praktických dovedností?
- c) Snaží se sami uživatelé vykonat dovednost bez pomoci pracovníka v sociálních službách?
- d) Demotivuje (odradí) neúspěch klienta k dalšímu nácviku?
- e) Popište, jak se snažíte klienta po neúspěchu motivovat (slovem, pomocí, jiný plán)?

1.3. Vytváření a upevňování sociálních a pracovních návyků

- a) Popište, jak realizujete vytváření sociálních a pracovních návyků u uživatelů?
- b) Popište, jak upevňujete s uživatelem sociální návyky (společné procházky, kulturní akce)?
- c) Popište, jak vytváříte s uživatelem pracovní návyky (motivace vlastního výdělků apod.)?
Popište, jak upevňujete s uživatelem pracovní návyky (nastavení budíku, pravidelnost práce)?
- d) Mají uživatelé zájem o kulturní akce? Jaké?
- e) Vytváří si uživatelé přátele i v okolí (práce, lidé v ulici apod.)?

1.4. Nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s údržbou bytu

- a) Popište, jak probíhá nácvik praktických dovedností spojených s údržbou bytu?
- b) Popište, jakým způsobem rozvíjíte s uživateli praktické dovednosti spojené s údržbou bytu?
- c) Jsou uživatelé schopni samostatného nákupu?
- d) Dokáží uživatelé rozpoznat hodnotu peněz např.: 20 Kč x 100 Kč?

1.5. Udržování a rozvíjení sociálních vazeb s rodinou, přáteli, vrstevníky, komunitou

- a) Navštěvuje rodina uživatele v chráněném bydlení?

- b) Navštěvují uživatelé přátele mimo chráněné bydlení?
- c) Jezdí uživatelé za rodinou domů? Kolikrát za jeden rok?
- d) Tráví uživatelé volný čas mimo zařízení?
- e) Chodí uživatelé na návštěvy mimo chráněné bydlení samostatně nebo s doprovodem?
- f) Vytváří si uživatelé nové přátele i v okolí (práce, lidé v ulici apod.)?

1.6. Využívání veřejných služeb, zájmových, sportovních a kulturních aktivit

- a) Navštěvují uživatelé školu? Kolik uživatelů navštěvuje školu?
- b) Dochází uživatelé do práce? Kolik uživatelů dochází do práce?
- c) Kolik uživatelů zvládá školu a práci zároveň?
- d) O jaké kulturní akce mají uživatelé zájem?
- e) Dochází uživatelé každý týden na nějaké aktivity (sportovní, výtvarné apod.)? Kam? Jaké?
- f) O které aktivity mají uživatelé největší zájem?

1.7. Uplatnění uživatelů na trhu práce

- a) Jaká práce je uživatelům nabízena?
- b) Dochází uživatelé každý týden do práce? Kolik uživatelů? Kolik hodin týdně?
- c) Kteří uživatelé jsou zaměstnání (lehké/střední mentální postižení)?
Jakou práci vykonávají uživatelé s lehkým mentálním postižením?
Jakou práci vykonávají uživatelé se středním mentálním postižením?
- d) Vyberte na stupnici 1–5, v jakém psychickém stavu pozorujete uživatele, kteří odcházejí do práce.

1 2 3 4 5

1: Výborná

2: Velmi dobrá

3: Ani dobrá/ani špatná

4: Velmi špatná

5: Špatná

- e) Vyberte na stupnici 1–5, v jakém psychickém stavu pozorujete uživatele, když se navracejí z práce?

1 2 3 4 5

1: Výborná

2: Velmi dobrá

3: Ani dobrá/ani špatná

4: Velmi špatná

5: Špatná

- f) Mají zaměstnavatelé zájem o dlouhodobou spolupráci (déle než půl roku)?
- g) Obracují se na Vás zaměstnavatelé s nabídkou práce pro uživatele, nebo práci musíte vyhledávat sami (noviny, internet)?

Příloha č. 3 Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době v rámci studia na Zdravotně sociální fakultě JU vypracovávám bakalářskou práci s názvem „Sociální práce v chráněném bydlení v Domově Kamélie Křižanov, p. o.“, v rámci které provádím kvalitativní výzkum. Cílem tohoto výzkumu je zmapovat sociální práci s uživateli s lehkým a středním mentálním postižením v chráněném bydlení v Domově Kamélie, p. o.

Prvním dílčím cílem je popsat roli a náplň sociálního pracovníka. Druhým dílčím cílem je zjistit, jakým způsobem jsou uživatelé zapojeni do rozhodování o využití služby. Třetím dílčím cílem je zjistit přínos služby chráněného bydlení u uživatelů s lehkým a středním mentálním postižením z pohledu pracovníků (sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách) v následujících oblastech:

- a) získání a trénování dovedností potřebných k samostatnému bydlení;
- b) nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s péčí o sebe;
- c) vytváření a upevňování sociálních a pracovních návyků;
- d) nácvik a rozvíjení praktických dovedností spojených s údržbou bytu;
- e) udržování a rozvíjení sociálních vazeb s rodinou, přáteli, vrstevníky, komunitou;
- f) využívání veřejných služeb, zájmových, sportovních a kulturních aktivit;
- g) uplatnění klientů na trhu práce.

Během výzkumu použiji metodu dotazování a techniku polostrukturovaného rozhovoru.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Student/ka mne informoval/a o podstatě výzkumu a seznámil/a mne s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studenta/ky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studenta/ky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdrží účastník výzkumu (nebo zákonný zástupce) a druhý student/studentka.

Jméno, příjmení a podpis účastníka výzkumu (zákonného zástupce):

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis studenta/studentky:
